ס8

מדינת ישראל

משרדי הממשלה

ארכיון אישי - יעקב הרצוג

ארכיון פרטי
יו"רק

שיחה עם הרב ויינברג בז'נבה I - II

(1965)

שם: שיחה של יעקב הרצוג עם הרב ויינ
מזהה פיזי: פ - 4 / 2989
מזהה לוגי: 72.10/3 - 41 מס פריט: 778309
כתובת: 02-109-02-14-10 01/08/2011

מס' תיק מקורי ______

משרד 72.10/03

מחלקה ______

ס.ע.ד

A

שיחה עם הרב ויינברג

ביידיש

Minutes by:

הפרטיכל נרשם ע"י:

חבר המתרגמים בע"מ

translators' pool LTD.

TEL-AVIV, 1 RACHEL ST. • TEL. 238532, 230574, 241780 • תל-אביב, רחוב רחל 1 • טל.

JERUSALEM, 5, MARCUS ST. • TEL. 60884 • ירושלים, רחוב מרכוס 5 • טל.

HAIFA, 8a, LOTUS ST. • TEL. 84268 • חיפה, רחוב לוטוס 8א • טל.

A a

הרב <u>הרצוג</u>

אין אתה יכול לדעת את הכללים והפרטים, אלא את הפרטים והכללים ואז אתה עוסק בפרקטיא. אם יש לו מטבע גדול, אז יש לו מטבע קטן. ואם יש לו מטבע קטן, אין לו מטבע גדול. ביי אונדז איז נאר א גאון מיט א גוואלדיקן היקף, קען האלטן אויפן קאפ דעם כלל. אבער עס פעלט ביי אונדז די כללים פון דער סוגיה.

<u>הרב וויינברג</u> אמת.

<u>הרצוג</u>

בשעת איך פלעג געבן א שיעור אין ירושלים, איך האב 20 אדוואקאטן און איך גיב זיי א שיעור יעדע וואך - אין סנהדרין, אין בטין - און דאס זענען זייער געבילדעטע מענטשן. עס איז דא תלמידי-חכמים צווישן זיי, וואס האבן געלערנט אין ישיבות, אבער די אנדערע זענען נישט אזוינע תלמידי חכמים. אבער דער עיקר איז, איך גיב זיי די כללים. איך גיב זיי דעם כלל פון דער סוגיה. איך בין זיי מסביר אפילו ... משנה אביסל, סנהדרין, בטין - און איך בין זיי מסביר דעם רעיון און די פרטים ארום דעם רעיון. ארום דעם כלל. און דאס פעלט. דאס איז א ווונדערליכע זאך. און אז עס קומט צו אזאך אז מען זאל וויסן וואס עס טוט זיך, איז א שטיקל גמרא כאילו מען עסט א מאסטיק. דאס איז דאך א שרעקליכע זאך. און מ'האט עס געקענט מאכן. מ'האט געקענט מאכן פשוט, דער איינציקער וואס ער האט פארשטאנען דאס איז דער מאירי. דער מאירי גיט אויף די משניות בערך א כלל אבער ער גייט אוועק אין זייטיקע זאכן. ער גייט אריין אין הלכות, ער גייט אריין אין פסק, ער גייט אריין אין ויכוחים מיט רמב"ם, מיט רש"י, מיט די פוסקים. זה לא זה. ראשית כל, גיב וואס די גמרא וויל. דעם כלל, דעם פרינציפ. און פון דעם פרינציפ קען מען גיין אויף די פרטים.

עס איז דאך א משונתדיקע זאל: עס פעלט א ריכטיקער פירוש אויף תלמוד. א משונתדיקע זאך.

<u>הרב וויינברג</u>

מיר ליידן אויך.

<u>הרצוג</u> אפשניידן די האנט איז נאר איינמאל. אין ירושלמי איז דא, אז "ואהבת רעך כמוך". און מער האבן נישט

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

געזאגט חז"ל. אפשניידן די האנט.

<u>ווינבערג</u>

איך ווייס נאר אז אין ארץ ישראל האבן די רבנים מודה געווען.
איך ווייס נאר אז ער גיט דא, אז עס בטל. מען דארף נישט
קיין גט.

<u>הרצוג</u>

איך נעם דאס מיט. איך ברייננג אייך דעם קומענדיקן שבת.

<u>ווינבערג</u>

יעצט וועל איך אייך בעטן נאך אזאך. איך זע אז איר ...
איך וויל מאכן... און ארבייטן, אפילו די שטיקל גמרא, ...

<u>הרצוג</u>

דאס האט מען שוין געמאכט. סנהדרין , די ערשטע קדושה, דעם
ערשטן חלק.

<u>ווינבערג</u> די בבא מציעא. אויך אנדערע סוגיות.

<u>הרצוג</u> אבער איר ווייסט, עס איז אינטערעסאנט אז מען
דערציילט אז דער ... מיט תלמוד, דאס איז צוויי וועלטן.
אז עס האט נישט קיין שייכות.

<u>ווינבערג</u> איך וועל אייך געבן א ווייטן ביישפיל.

<u>הרצוג</u> וועלכע גמרא?

<u>ווינבערג</u> איך דארף האב א גמרא, בבא מציעא.

<u>הרצוג</u> ער איז דאך א גערער חסיד. איר קענט אים? רפפורט?

<u>ווינבערג</u> יע. די גמרא פרעגט א שאלה. <u>(לא נשמע)</u>.
די שאלה איז אזוי: אזוי ----

<u>הרצוג</u> די גמרא בבא בתרא. הזקת הבתים. צו מעג מען ארויסנעמען....
די זעלבע זאך.

<u>ווינבערג</u> איז דא טאקע א שאלה. <u>(לא נשמע)</u>די גמרא האט אריינגעזעצט
דא:... מכח.

<u>~~אאאאא~~</u>

~~שאשאאאאאאאאאשאן~~

<u>הרצוג</u>

אין ארץ ישראל איז דא א שבט פון אידן, וואס טראגן כלל ישראל אויף זייערע פלייצעס. און אזוי פיל אז דער כלל קען זיך נישט רירן. עס איז דא א חוק אין פיזיקע, אז צופיל מענטשן וועלן שטופן א שטול, וועט די שטול זיך נישט רירן. איז דא אזוי פיל וואס טראגן כלל ישראל אויף די פלייצעס אז עס איז א רחמנות אויף דעם כלל. מען דערציילט אז ר' שמואל סלנט, האט מען געזאגט אז עס זענען דא אזויפיל וואס לערנען תורה לשמה, האט ער געזאגט אז זיי זאלן לערנען שלא לשמה. בעסער, און דאן וועלן זיי אפשר צוקומען לשמה. מ'קען נישט אנהויבן מיט לשמה. עס איז א שווערע זאך. עס איז פסיכאלאגיש זייער שווער אנצוהויבן לשמה.

און אויב ער וועט אנהויבן לערנען שלא בשמה, קען זיין אז עס וועט קומען בשמה. קען זיין. ריכטיק? אין ארץ ישראל איז דא א כלל. עס איז א מדינה ווי שווייץ, עס איז א קליינע מדינה. שווייצפארמאגט איינגאנצן 5 מיליאן מענטשן. איז מסתמא דא 10 פראצענט וואס דאג'ענען פאר שווייץ, און ארץ ישראל וואס איז א פערטל די גרויס און האט איינגאנצן 2 מיליאן מענטשן. אין ארץ ישראל, מיט 2 מיליאן, איז דא אויף 100 אידן, א פאר וואס דאגענען פאר זיי.

<u>ווינבערג</u>

איך האב געזאגט: מען האט מורא פאר אונטערגאנג פון ישראל.

<u>הרצוג</u>

עס איז דא מענטשן וואס לעבן דערפון.

<u>ווינבערג</u> רבנים, מורי הוראה, דיינים, חזנים, שמשים, ישיבות. ראשי ישיבות.

<u>הרצוג</u> עס שטייט דאך אין דער גמרא: צרכים הם ושמשיהם וחתניהם. איז אלע צוזאמען, קען דער רבונו של עולם נישט אננעמען. נישט פשוט. מען קען נישט גיין ווייטער. בלייבט מען שטיין. אלערליי סטאדיעס זענען דא, וואס האלטן אויף די מדינה. עס זענען דא שמשים, און איידימס און שוויגער, אלע צוזאמען. און רביים און חצרות און קיבוצים. אלץ צוזאמען. עס איז דא מקבלים און עס זענען דא נותנים, אין דער מדינה. איר ווייסט דאס?

(חסר מ{שהו)

דער זיידע מיינער, ווײנגאַרט, ער אי אויך פון די מקבלים.
ער איז נישט פון די נותנים. דער בארא... פון די ראטשילדס
איז מיין זיידע זצ"ל, דער פאטער איז געווען רב אין
פאריס. ער איז געווען א גרויסער דרשן.

ווײנבערג זיין טאכטער, גאלדבערג.

בארא

הרצוג יא. איז דער בא... האט אים גערופן איין טאג.
ער האט אים שטארק ליב געהאט, דער בארא. האט ער אים
געזאגט: וואס דארפט איר זיצן דא אין פאריס, און האבן
מחלוקת מיט דער שחיטה, מיט די רבנים, איך וועל אייך
שיקן אין ארץ ישראל. און איך וועל אייך אויסהאלטן דארטן.
איר וועט זיצן און לערנען און איך וועל אייך געבן
יעדן חודש, עד סוף ימיך. האט ער אים געזאגט אז די
וועלט איז איינגעטיילט אויף צוויי קאטעגאריעס מענטשן:
עס זענען דא נותנים און עס זענען דא מקבלים. מיר ביידע,
דער באראן און איך, מיר זענען ביידע נותנים. איר גיט
מיליאנען פראנקן. איך גיב צענדליקער פראנקן. אבער
אין פרינציפ זענען מיר די זעלביקע. און עס זענען
דא אנדערע - מקבלים. איז איך קען נישט אננעמען אייער
הצעה, ווייל מיר זענען די זעלביקע. ס איז מיר זענען
ביידע פון מקבלים, אין ארץ ישראל. די וואס האלטן אויף
די מדינה זענען די נותנים. און די אנדערע אידן זענען
מקבלים. זיי לעבן בזכותם.

איך פארשטייט וואס איך מיין?

ווײנבערג איך. איך מיין אויך אזוי.

הרצוג און די נותנים זענען שטענדיק פארזארגט, שטענדיק
פארנומען, ווייל זיי האלטן פאר דעם גאנצן כלל. און
זיי פארן ארויס איבער דער וועלט, באזארגן דעם כלל.
יעדן פאר מאנאטן, ווייל מען קען נישט לאזן אויף
הפקר א מדינה... און זיי קומען צוריק און זענען
איינע פון כלל. און עס טוט זיך... זיי זענען שטענדיק
פארזארגט. זיי האבן נישט קיין צייט. ווייל זיי האלטן
אויף זיך אזא אחריות. שוין 3000 יאר האלטן זיי
דאס אויף זייערע פלייצעס...

זענען

וויינברג מיר ~~[illegible]~~ יעצט פנים אל פנים? די שאלה איז געווען פאלגענדע: (לא נשמע). פארוואס איז ער זיך נוקם. צו ער איז זיך נוקם אז מען ווייס נישט (גם צרפתית ברקע, לא נשמע.) דאס איז די גמרא.... ער איז דאך א מוסיקער.

זיי זאגן דאך אזוי:.....

הרצוג

אין דער גמרא, אין קדושין, ...עס איז זייער שווער.

ווו זאגן זיי דאס?

וויינברג אין בבא מציעא. ווען די קדושין. אין קדושין.

הרצוג עס איז דא אסך אזעלכע. ווען גייען די דרוקן? איך זענט דאך עט מהיר לכתוב.

וויינברג ניין. איך דארף נאך שרייבן. נאך נישט גאנץ געזונד. איך בין נאך נישט בכח.

צרפתית ברקע!!!

הרצוג איז פארוואס זאגט דער מדרש: יזרח לו השמש. אז דאס גייט דאך אויף די קומענדיקע צייטן. שמש צדקה מכנים בכנפיה. עס דארף נישט שטיין ווו, ...8 זאגט ער: אנשים, לא ...(צרפתית). עס מוז שטיין: מקום פלוני. כשאדם מגיע לאיזה מקום, זאגט ער ... לא שייך לאיזה מקום. ווייל דאס איז דער פשט.

... היינטיקע וואך זאגט ער א גוואלדיקע ווארט: יום עלי.... אין ישראל. באחרית הימים. ער זאגט גוואלדיקע זאכן.

וויינברג ער האט געזאגט וואס איך האב היינט געפונען אין ספרים. ווען יעקב דערציילט עשו'ן, רש"י ברייגנט ..... האב איך נעכטן געזאגט: יעקב האט געוואלט פארקויפן א ברידער. עשו האט געוואלט צייגן אז ער פירט זיך ווי א ברודער. איז ביי ברידער, אז זיי זענען אינטים, דערציילט איינער דעם אנדערן אלעס וואס טוט זיך ביי אים. קלייניקייטן אויך. ער האט געוואלט עשו'ן ועקן בריבער געפילן און פריינד ---

הרצוג פסיכאלאגיש האט ער אויסגעהאלטן...

וויינברג האב איך היינט געפונען אין די ספרים: ער האט מיר געפרעגט, האב איך אים דאס געזאגט.

הרצוג ער האט דאך א אנדערן פשט. הרמב"ם זאגט א אנדערן פשט..

<u>ווייגבערג</u> איך האב געזאגט. אז מען מיינט (<u>דיבורים ברקע</u>)

די תורה דערציילט אונדז די זעלבע מעשיות: אברהם מיט יעקב, יעקב מיט לבן, עשו ——

<u>הרצוג</u> אבער עס איז סימן לכלל ישראל.

<u>ווייגבערג</u> עשו איז דער יצר הרע.

<u>הרצוג</u> דער רמב"ם זאגט דאס אויך. אבער אלץ אויף כלל ישראל.

<u>ווייגבערג</u> וואס איז די טענדענץ? די טענדענץ איז אז די תורה איז דאך איינגאנצן געגעבן געווארן אין אותיות. און יעדע וועלט, ווען די קומט ארונטער, זעצן זיך די אותיות צוזאמען און נעמען אן א געשיכטליכע צורה און בעשפרעכן די רעיונות פון דער צייט. איז די אידן אז זיי האבן באקומען די תורה, האבן זיי אנגענומען די פארם. אין דער תורה פון גאט איז די זעלבע זאך. די זעלבע מעשה. האט ער עס ערקלערט פילאסאפיש. די חז"ל האבן נישט קיין... די ווערטער פון דער תורה, ... משיח בן דוד, און דאס איז דער פשט.

<u>הרצוג</u> יא. יא. זיי האבן עס געמאכט אלס פשט. זייער שיין.

<u>ווייגבערג</u> די זעלבע טענדענץ.

<u>הרצוג</u> יעדע זאך איז דא אויף זיין דור. ער זאגט אויך זייער א טיפע זאך. לא יהיה שמך... מקץ הימים, שתהיה קיים עד סוף העולם. תקיים מצוות. אבער נאכדעם זאגט ער: המבינים על שמך, על תורתך ועל הכח הנמשך ממנו,....

איך האלט אזוי, אז כדי צו מתבולל זיין א איד – דער מדרש זאגט עס, מדרש רות: כל ... עם ישראל, מוכרח ..ץ בני ישראל. די היסטאריע האט בעוויזט – איך זאג דאס שטענדיק די לינקע – אז עס איז אוממעגליך די נצחיות פון כלל ישראל, קענט איר נישט מאכן אנדערע ..יא. אזוי ווי איך שרייב צו בן גוריון. מען קען דאס נישט. דאס איז נישט א ענין פון אמונה. דאס איז א ענין פון מציאות.

עס זענען דא זאכן וואס מען זעט אין מציאות און עס זענען דא זאכן וואס מען דארף גלויבן. איז אין דער מציאות זעט מען אזוי, אז א מענטש וואס האלט פאר כלל ישראל, אויב ער האלט זיך אויף אן אמת אויף כלל ישראל, מוז ער אנהויבן מורא האבן. ער מוז אנהויבן פילן די מציאות. איך מיין עס פאר אלעמען. אבער עס זענען דא אסך מענטשן וואס גלויבן נישט. ביי אידן, איינער וואס האלט פאר לאומיות ישראלית, צוויי דורות, מוז צוקומען צו אידישקייט אדער אינגאנצן אוועקגיין.

עס קען נישט זיין א וואקום. דאס איז א איבעריקע זאך. דאס איז וויכטיק. אז ר' סעדיה גאון זאגט: אינני מוצא אומה (?) אלא בצרתה - דאס איז דער פשט. אז עס קען נישט בעמאלט זיין - אפלטון זאגט אז סאציאלאגיש (ער האט נישט געוווסט דעם ווארט "סאציאלאגיש"), אבער ער זאגט דעם זעלבן געדאנק. אפלטון זאגט אז א קבוצה פון מענטשן קענען זיך האלטן לויט זייערע מנהגים, דריי דורות, נישט מתבולל זיין. דריי דורות - און עס איז ריכטיק. אידן קענען זיך האלטן דריי דורות, מאקסימום. נאכדעם צוגייט עס. איז דער איד וואס האלט פאר כלל ישראל, אז ער זעט אז עס גייען אריבער דריי דורות, מוז ער אנהויבן זוכן אמונה. דאס איז א מציאות.

איז דא, ביי די סאברעס, וואס זענען שוין איין דור, צוויי דורות, און זיי האיבן אן טראכטן, מוז ער קומען צו א מציאות אז אן תורה איז נישטא קיין אידן. דאס איז א אינטערעסאנטע זאך: ער איז נישט ווידער מתבולל. נישט נאר פריוואט ער הייבט אן טראכטן, נאר ער הייבט אן מורא צו האבן אז אלס כלל קען נישט בלייבן דאס אידישע פאלק. איז היינט די אלע יונגע אפיצירן אין ארץ ישראל - די רבנים ווייסן נישט ווי צו רעדן מיט זיי, זיי האבן נישט קיין לשון מיט זיי. אין זיין מחיצה. ר' חזקאל פארשטייט נישט ווי צו רעדן מיט זיי.

<u>ויינברג</u> ער האט נישט דאס פראבלעם.

<u>הרצוג</u> זיי פארשטייען נישט.

<u>ויינברג</u> מען מאכט אוועק מיט דער האנט...

<u>הרצוג</u> ער מיינט אז מען קען נעמען א גאנצן כלל ישראל און מען גיין זיי אריינפירן אין ישיבה. עס גייט נישט אזוי.

דאס האבן ליטווישע רבנים קיינמאל נישט פארשטאנען.
די ליטוואקעס האבן דאס קיינמאל נישט פערשטאנען. זיי האבן אנגענומען ר' חיים ליפשיץ שיטה. אז עס זאל בלייבן א מנין אידן, און געענדיקט. און אין א געוויסן מובן האבן זיי מפסיד געווען דעם כלל ישראל, ווייסט איר?

__ויינברג__ יא.

__הרצוג__ און דער אמת איז אז כלל ישראל האט זיי מפסיד געווען. דאס איז דאך א משונה'דיקע זאך. וויבאלד זיי האבן מפסיד געווען דעם כלל, האט דער כלל זיי מפסיד געווען. זענען געבליבן די אלע גרויסע למדנים, זיי זענען געבליבן אין א ווינקעלע, און דער כלל פירט זיך פון אנדערע מענטשן, ווייל פסיכאלאגיש איז דא, אזוי ווי א קינד פילט ווער דאגעט פאר אים, א קינד פילט עס, אפילו אז עס רעדט נישט און דאס קינד גייט נאך דעם מענטשן, אזוי איז א כלל פון א פאלק, זי פילט ווער דאגעט פאר איר אלס כלל. איר פארשטייט?

__ויינברג__ יא.

__הרצוג__ און זיי האבן זיך אפגעלאזט פון די ליטוואקעס. דאס איז דאך א משונה'דיקע זאך. זיי האבן נישט היינט קיין השפעה אונף זיי. נאר אויף א קליינעם צאל אידן. פארוואס? ווייל זיי האבן נישט חפשי געווען דעם מוסר פון כלל ישראל. עס איז א ריכטיקע זאך. און עס איז נישט נאר, ווי זיי זאגן, קעגן די פרייע. עס איז נישט נאר די גאנצע שולד ביי די פרייע. די שולד איז ביי די פרומע אויך. ווייל די פרומע האבן נישט חופש געווען דעם מוסר פון כלל ישראל. וואס ירמיהו הנביא האט חופש געווען,

און דער רמב"ם האט חופש געווען און זיי נישט. איך האב אמאל געזאגט דעם הרב זוין, איז ער געווארן אין כעס אביסעלע.

__ויינברג__ איך קען אים גוט, דעם הרב זוין.

__הרצוג__ האב איך אים געזאגט, אז אסך פון די היינטיקע ישיבות וואלט בשום אופן נישט געקענט זיך צוזאמען ריידן מיטן רמב"ם. איך מיין נישט אין דער הלכה. איך מיין אז עס איז אויפן כלל ישראל, ווייל זיי האבן נישט קיין לשון מיט זיי. איז דא א פגם דא. א פגם. ווייל דער רמב"ם איז געווען א חלק פון רציפות פון כלל ישראל. והא ראיה - ער איז געבליבן אלס מורה הגדול. דער וואס איז געבליבן,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

איז מסמל דעם רציפות פון כלל ישראל. און וויבאלד דער כלל האט נישט מיט זיי קיין שייכות, האט ער זיי אפגעלאזט. זענען זיי געבליבן אין א ווינקל. אלע. עס איז משונהדיקע זאך.

וויינברג
איך האב געלייענט יעצט אין דעם לעצטן "פנים אל פנים" א אינטערעסאנטע זאך. א בריוו פון א חסידישע אידן צו דער רעדאקציע פון "פנים אל פנים". אזוי ווי אימיצער האט געשריבן , און אזוי ווי עס יעצט נפטר געווארן דער .... רב,....

הרצוג, יא, דער ספרא.

וויינברג אזוי האט ער דאמאלסט געשריבן. זאגט ער: איך פראטעסטיר דאגעגן. גדולים בתורה האבן מיר גענוג. דער גדול הדור דארף זיין דער בריאנער רבי, אין אמעריקא. איר קענט אים?

הרצוג ניין.

וויינברג איך קען אים. ער איז דא געווען, פאר דריי יארן. ער איז געווען א .... א שיינער איד טאקע אבער א איד וואס קען נישט אפלערנען א פרק משניות;

הרצוג עד כדי כך?

וויינברג גארנישט. ער לערנט גארנישט. ער קען גארנישט. אבער ער איז א פיינער איד.

הרצוג איז דאס א מדרגה.

וויינברג זיינע חסידים האבן אים זייער ליב. ער איז א פיינער, ריינער איד, איידעלער איד. איר ווילט זעען זיין בילד? ער זעט אזוי. ער זעט אויס אז ער קען גארנישט לערנען. אבער ער איז א איידעלער איד.

הרצוג אז ער איז נישט קיין גרויסער למדן, קען מען זעען אין א בילד. אבער פון וואנען קענט איר וויסן אז ער קען קיין משניות נישט?

וינברג ווען ער איז געווען ביי מיר רב, פלעג איך ביין דאווענען מנין. און איך פלעג אים מכבד זיין. איך האב אים קיין איינמאל נישט באזוכט, און ער איז געקומען מיט א אטא צו מיר בעזוכן.

הרצוג איז כבוד התורה האט ער... מער ווי תלמוד תורה.

ויינברג איך האב אים איינמאל געפרעגט א קושיה פון דער גמרא. א קושיה וואס די גמרא פרעגט. איז ער געבליבן שטיין. נישט געוווסט אז די גמרא פרעגט.

הרצוג איז ער אפשר נישט קיין בקי בכל התורה כולה?

ויינברג ניין, ניין. איך האב גערעט מיט אים. משניות - ער קען גארנישט. ממש גארנישט.

הרצוג אפילו מסכת כלה אויך נישט?... ווייל די גמרא זאגט דאך אז זה מי שלמד אפילו עד מסכת כלה.

ויינברג ניין, ניין. אבער ער איז א פיינער איד. זיין טאכטער איז געווען א אלמנה מיט דריי קינדער. ער האט געהאט א זון, א אלטן בחור, 48 - 50 יאר. האט ער גענומען לוקשטיינס א טאכטער. די איז געווען א אלמנה מיט דריי קינדער.

הרצוג איך קען איר. זי איז א גוואלדיקער מענטש, די טאכטער זיינע.

ויינברג יא. זי איז א געבילדעטע.

הרצוג איך קען איר.עס איז געווען א שרעקליכע מעשה מיט איר מאן. איך בין געווען ביי זיי אין מיטן שלושים. ביי לוקשטיין. איך האב געזעען די קרובים. ווי זי האלט זיך. אויסער געוויינליך. זייער א אינטערעסאנטע פרוי. זי א סאציאלאגין אין אוניווערזיטעט. ער איז דאך א ארביטער אין סאציאלאגיע, אין שטאט פון ניו-יארק. רביע.

ויינברג ניין. אין ישיבה יוניברסיטי. איך קען לוקשטיין גוט. מיר זענען געווען צוזאמען אין באד-... ער פלעגט קומען יעדן טאג עסן מיטאג ווו איך האב געגעסן, און איך פלעג האלטן שבת א דרשה. פלעגט ער קומען. איך קען אים גוט.

הרצוג ער רעד זייער שיין. ער איז אליין אן אראטאר, לוקשטיין.

ויינברג יא.

הרצוג איז דער באיארער רבי געווען ביי אייך מיט א וויזיט?

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

איז דער איד שרייט אז ער איז גדול-הדור?

<u>וויינבערג</u> יא. אז אלע אידן האבן א הנאה פון אים, פון זיין קדושה, פון זיין טהרות, דאס איז א גדול הדור. אאאאר א איד וויל א אנדער גדול הדור. ר' חיים'ען האבן אפֿן נישט געפילט.

<u>הרצוג</u> ניין.

<u>וויינבערג</u> איז ר' חיים האט געלעבט, האט נישט געהאט קיין שייכות נישט. די תלמידים האבן אים חעצט גרויס געמאכט, אין די ישיבות . ר' זלמן, ר' בער. זיי האבן אים גרויס געמאכט.

<u>הרצוג</u> אבער איך, פאר כלל ישראל נישט. די רביים האבן שטאנדיק תופס געווען א גרעסערן פלאץ אין כלל ישראל.

<u>וויינבערג</u> א טייל נישט.

<u>הרצוג</u> ווייל די רביים האבן איף געדאגעט פאר כלל ישראל. די ליטוואקעס האבן נישט געדאגעט פאר כלל ישראל. די ליטפואקעס זענען געווען באזונדער.

<u>וויינבערג</u> דאס קען מען נישט זאגן. די ליטפואקעס האבן יא געדאגעט. די ליטוואקעס זענען מתמידים.

<u>הרצוג</u> איך מיין נישט קיין דאגה פאר באזארגן אידן מיט פרנסה. איך מיינאין השקפת עולם. השקפת עולם איז נישט ארויס פון ליטא אויף כלל ישראל. עס איז ארויס אויף ישיבות און נישט אויף כלל ישראל. המיעוט, א קליינער טייל. זיי האבן מתייאש געווען פון כלל ישראל.

<u>וויינבערג</u> האט דאך צו מיר געזאגט דער פשוטער איד, דער בעל העגלה. "ווו ... א איד ~~אויב~~ זאל זיך אהינטאן נישט דער רבי". ער איז געווען א פשוטער איד. וואהין זאל ער זיך אהינטאן. זענען געקומען די רבי'ס און זיי האבן אויפגענומען די אידן. דער אלטער לובאוויטש האט עס מיר געזאגט. עס זענען ארומגעגאנגען אידן און זיי האבן זיך נישט געהאט ~~xxxxxxxxxxxxxxxxx~~ ווו א הינפּוטאן זיך. וואהין זאל ער גיין? צו וועמען געהערט ער? און מיר רביס האבן זיי אויפגענומען.

דער איד. ער בעט זיך. צו וועמען געהערט ער אן? איז ער בעקומען. ער האט א פאמיליע, ער האט א טאטן. דער טאטע איז דער רבי. די אויפפאסונג איז א גוטע. אזוי איז די מעשה.

[illegible]

[illegible]: [illegible]

[illegible]: [illegible].

[illegible]: [illegible]

[illegible]: [illegible]

[illegible]: [illegible].

[illegible]: [illegible]

[illegible]: [illegible]

[illegible]: [illegible]

[illegible]: [illegible]

[illegible]

[illegible]

<u>הרצוג</u> אבער עס איז א גרויסע טראגעדיע אין ארץ ישראל, וואס די ראשי ישיבות, די רבנים האבן נישט קיין שפראך מיט דער יוגנד. און דאס קומט אלעס פון וואס מיר האבן גערעדט. ווייל די מסורת פון די ישיבות, פון די ליטוואקעס, איז געווען נישט משתף זיין דעם כלל. אויב זיי וואלטן געגאנגען אויפן דרך פון הרב קוק זצ"ל, וואלט זיי היינט געקענט פארראפן א האלבע יוגנד, ווייל די יוגנד הייבט אן צו פארשטיין אז ער בלייבט אין א וואקום. ער בלייבט אין א חלל, אויב ער האט נישט דעם רעליגיעזן דארג פאר כלל ישראל, בלייבט גארנישט. אבער עס איז נישטא ווער עס זאל מקפיד זיין.

<u>ווייגבערג</u>

עס איז געשטאנען אין "פנים לפנים", עס איז געווען א פארזאמלונג פון ... רבנים. אלע מערב רבנים וועלן זיצן אין ארץ ישראל. זיי האבן נישט וואס צו טאן. איז געווען אן אסיפה און זיי האבן זיך קלאגן אז מען גיט נישט די מאדערנע רבנים, די מערב-רבנים וואס האבן יא געהאט א שפה מיטן פאלק, זיי האבן געוווסט ווי צו צוגיין צום כלל. דארף מען פארזארגן די מערב-רבנים, ווייל די מזרח-רבנים פארשטייען גארנישט די שפראך.

<u>הרצוג</u> גארנישט.

ר' ברוך
<u>ווייגבערג</u> ווער האט אזוי גערעדט? רבינוביץ, דער מוקישער רבי. ער האט אזוי גערעדט. און הורוביץ (??). וואלט איך געוואלט וויסן וואס פאר א מנהיג ער איז געווען אין ב....

<u>הרצוג</u> דאס איז א באזונדער זאך.

<u>ווייגבערג</u> נישטא קיין איין איד, וואס האט ביי אים געפרעגט אמאל א עצה, איז אמאל איינער געגאנגען זיך מיט אים מיישב זיין? נישטא קיין איין איינציקער איד. און די יוגנד - מען האט זיי געדארפט זאגן אז דער ... וועט רעדן תורה, פלעגן זיי נישט גיין צו דער פארזאמלונג. און ברוך רבינוביץ ---

<u>הרצוג</u> ער האט יא אן השפעה.

<u>ווייגבערג</u> ער האט השפעה?

<u>הרצוג</u> יא. ער רעדט צו דער רעליגיעזער יוגנד. היינט יא.

<u>ווייגבערג</u> איך גלויב עס נישט. ער האט יע אן השפעה?

<u>הרצוג</u>
איר קענט אים?

<u>וויינברג</u>   איך קען אים גוט. געווען אויף זיין חתונה. זיין שווער האט מיר טעלעגראפיש געפאדערט. נישט נאר געבעטן נאר געפאדערט קומען צו דער חתונה. אין מאנקאטש.

<u>הרצוג</u>   איר זענט געווען אין מאנקאטש? מען האט אייך אריינגעלאזט? פון דעם רבינער סעמינאר? אין מאנקאטש זענען דאן געווען גרויסע קנאים.

<u>וויינברג</u>   זיי האבן מיר אויפגענומען מיט כבוד גדול. מען האט מיר געפירט צו דער חתונה, צו דער חופה, מיט א גאנצע ..... איך האב געזעסן אויבן אן, לעבן אים. דער אלטער רבי האט מיר געזאגט: איך דאנק אייך זייער וואס איר זענט געקומען. הויפטזעכליך דאנק איך מיין ליבן גוטן פריינד , דעם הרב וויינברג. און איך וועל זיך מודה זיין אויפן אמת: ער איז מיר ליבער מער ווי אלע.

<u>הרצוג</u>   דער אלטער מונקאטשער רבי?

<u>וויינברג</u>   יא.

<u>הרצוג</u>   איז דאך קרוב משיח׳ס צייטן.

<u>וויינברג</u>   איר האט נישט געזעען אין מיין ספר?

<u>הרצוג</u>   איך האב נישט דעם ספר ביי מיר. איך האב אין ירושלים און נישט דא. אבער אין ניו-יארק פלעג איך אין אים קוקן יעדן שבת. איר ווייסט ביי וועמען אין שטוב? ביי פרופ׳ היימאן. איר קענט אים? ארתור היימאן. ער איז א גרויסער דאקטאר.

<u>וויינברג</u>   יא, יא.

<u>הרצוג</u>   ער איז געווען א סוחר אין לאנדאן. איז ביי אים אין שטוב, שבת, אין ניו יארק, פלעג איך שטענדיק גיין אין יוניווערסיטעט ניישן, פלעג איך שטענדיק שבת אוועקגיין ביי אים אין שטוב. פלעגן מיר צוזאמען קוקן אייערע תשובות. צוזאמען. פרייטיק צונאכט.

<u>וויינברג</u>   דער פאטער פון דעם היימאן איז געווען א חסיד.

<u>הרצוג</u>   ער איז אויך א חסיד.

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

<u>ווינבערג</u> מיינער?

<u>הרצוג</u> יא. ער האט מיר געגעבן דעם ספר. און מיר האבן געקוקט די תשובות אין פראנקרייך ווען די נאצים מיט די מיידלאך.

<u>ווינבערג</u> זיין פאטער איז געווען א חסיד. ער האט מיר קיינמאל נישט געזעען, נאר ווען ער פלעגט זעען מיינע תלמידים, פלעגט ער גראטולירן זיי. געווען א חסיד מיינער. איר ווייסט וואס איך וועל אייך זאגן?

סוף צד 1 סרט 1

Ab

צד ירוק

סרט 1 צד 2

זב

במשפט ב׳ הישנים דפים אלה לא נרשמו

ווייגבערג אבער ער האט נישט געהאט קיין זין אין פשט. צומביישפיל, עס איז דא א רמב"ם, אז ישראל איז געווארן פארקויפט צו גויים. שטייט דאך אין דער גמרא אז די קרובים קענען אים אויסלייזן. אבער ער אליין קען זיך נישט אויסקויפן. און דער רמב"ם זאגט אז ער קען זיך אליין אויסלייזן.

הרצוג די גמרא גטין. פדיון שבויים הייסט עס.

ווייגבערג יא. און ד... זאגט אז דער רמב"ם האט געהאט א אנדער גירסה. ער האט רעכט. אין ... זלמנ׳ס ספר, ווען איך א קוק טאן, איז דא א גאנצער קונדרס וועגן זיין אידים. איז ער טוט אויף א נייע... דעם רמב"ם. אבער דער אמת, איז דאך זיין אייגענער קאפ. איז דאך נישט ערגער ווי א פרעמדער קאפ. זאגט דער רמב"ם אז ער קען זיך אויסלייזן נישט אן,... נאר אן דעם קאפ. אזוי זאגט ער און אזוי זאגט ער דא. איך האב געזאגט אז דאס איז א נארישקייט. עס איז א נאאיוויטעט פון זלמן׳ען. איז עס נישט קיין נארישקייט?

הרצוג א משונעדיקע זאך.

ווייגבערג עס איז א נארישקייט. איך וועל אייך צייגן. דאס איז קעגן דער לאגיק.

~~אאאאא~~ זיין שוועסטער איז געווען א גרויסער מאגנאטיקער. אין פאריז.

ווייגבערג מען פלאנעוועט צו דרוקן זיינע שריפטן.

הרצוג יא.

ווייגבערג וועט מען לאכן פון אים. ר׳ זלמן אליין זאגט נישט אזעלכע חכמות. ר׳ זלמן זאגט פשט.

הרצוג יא.

ווייגבערג אמאל זאגט ער אויך א חכמה, טויג עס טאקע נישט.. איך וועל אייך צייגן. איך האב אים נאכגעוויזן, א נארישקייט, און ער האט מודה געווען אז איך האב רעכט. מיט א געזונטער קאפ איז געווען דער ווילנער גאון. און ביי אייגער איז נישטא קיין קרומע זאכן. א בראדער קאפ האט ער געהאט.

הרצוג ר׳ אהרן איז געווען אזוי ווי א רבי אין ניו-יארק. ער האט געהאט חסידים. א מתנגדישער רבי.

וויינבערג אלע זענען געווען זיינע חסידים.
ער האט געהאט א לוויה! קיין פרעזידענט האט נישט געהאט אזא לוויה ווי ער. ער האט גארנישט געלאזן. זיין תורה איז קיין תורה נישט. עס איז נאר פשעטלאך. אין דעם קונטרס איז דא. די גמרא פלעגט יא ענטפערן.אבער דער סוף איז א נארישער. דעם אייגענעם קאפ אויסצולייזן! ווען די גמרא זאגט אז ער אליין קען זיך נישט אויסלייזן, מיינט די גמרא ער אליין. דער רמב"ם מיינט אז דער אייגענער קאפ. קען מען אזוי רעדן?

הרצוג ניין.

וויינבערג מען מיינט אז דער מענטש קען בעזיגן אלעס אין דער וועלט. אזוי איז ער געווארן א גאט. ער איז געווען א יונגערמאן, איך קען אים פון בית המדרש. א יונגערמאן, א פרומער, א מאראלישער מאן אבער א שטיקל משוגענער, אאז ער געווען. איז ער ארומגעגאנגען און זיך געמאכט אא פאר א רבין. איז דער עולם האט גענומען גלויבן אין אים. און געמאכט אים פאר א גאט. ער אליין האט זיך נישט געמאכט פאר קיין גאט. דער עולם האט אים געמאכט פאר א גאט. און טאמער איז דא א פילאסאף - און זיי האבן פילאסאפן, די קאטאליקן, - דארטן איז עס פילאסאפיש. די עקשנים פון די המוני העם האבן עס געמאכט.

... אין דער אידישער געשיכטע נישטא. דאן איז געווען גרעץ.

הרצוג גרעץ איז שוין היינט נישט.

וויינבערג אין אמעריקא אויך נישט. עס איז געווען א געשיכטער א אידישער, ער איז געווען אתלמיד פון סעמינאר. אבער ער איז געווען א געשיכטער וואס האט זיך... פונספאניען, לייב בער ----

מען
הרצוג אין ירושלים. אאָ האלט זייער שטארק פון אים. מען האלט פון אים.

וויינבערג ער איז א גוטער געשיכטלער. איך האב געהאט א תלמיד, א וועלט געשיכטלער, גדליה הלל. געווען מיינער א תלמיד.

[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

... [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

ער איז נעביך געשטארבן. ... ווי אברהם הלוי.

<u>הרצוג</u>   איר האט געקענט דעם אברהם הלוי?

<u>ויינברג</u> ער איז געווען א קוראטאר פון רבינער סעמינאר. אין בערלין. מיין קאראטאר. נאכדעם איז ער קראנק געווארן, האט מען געדארפט האבן א נאכפאלגער. האט דער ווינבערג? קוראטאריום געמאכט א זיצונג און פארגעשלאגן וואלעסבערגן. אין סטאטוט שטייט אז א דאצענט קען זיין אויך אין קוראטאריום אבער מ'מוז זיך בעראטן מיטן רעקטאר. האט מען מיר ארויסגערופן און מיר געפרעגט. האב איך געזאגט: וואלעסבערג טויג נישט. ער איז נישט קיין פילאסאף. ער איז א זשורנאליסט. האב איך געהייסן נעמען אלטמאן'ען. זעצט זיך אוועק אברהם הלוי און רעד מיר איין: איר האט געמיינט אז איך בין גאנץ אנגענעם איבערראשט. איר האט געמיינט אז ויינבערג איז נאר א עקספערט א תלמוד. ער איז אויף פילאסאפי? האב איך דאך פארשטאנען , האב איך גלייך אויפן ארט אים צוריק געגעבן: "און איך בין זייער אומאנגענעם איבערראשט. איר האט געמיינט אז פראנקו איז נאר א עקספערט פאר מחזור? אבער איך האב נישט געזאגט אז ער איז א עקספערט פאר מאטעמאטיק . איך האב געמיינט אז מען וועט לאכן פון זיינע ישראעליטע ארטיקלען. דער סוף איז אז ער איז א עקספערט אויף פילאסאפי."

און ביי אים וועט עס נישט זיין. ער שרייבט צופיל און דאס איז נישט פילאסאפי. עס איז זשורנאליסטן. ... ער איז א באקאנטער פילאסאף אין אמעריקא. מען האט אים געוואלט נעמען נאך ירושלים, אלס נאכפאלגער פאר גוטמאן, און מען האט קיינעם נישט גענומען. און דא איז ער געווארן מיט מיר ברוגז. (לא נשמע)   אין עטלאכע יארן, האב איך געוואלט... עפעס א דייטשע זאך, האב איך אים אנגערופן און איך האב אים געזאגט אז איך וויל אריבער קומען צו אים. האט ער געענטפערט: מיט גאטעס ווילן, זיי וועלן צו מיר קומען? איך וועל קומען צו אייך. און ער איז טאקע געקומען צו מיר. און ער האט מיר איבערגעבעטן. ער האט מיר געזאגט אז"איך האב דאן נישט פון פיינדשאפט, נאר פון ....". אזוי האט ער געזאגט. און אז ער וויל איך זאל פארגעסן. און ער איז געווען מיט מיר אזוי ברוגז, אז נאך דעם קריג איז געווען א קאנגרעס

- א ציוניסטישער קאנגרעס אין באזעל - און איך בין געווען ביי דעם קאנגרעס, אלס פרעמדער. איך בין געווען אין די קארידארן, איך האב געדארפט טרעפן דארט באקאנטע. איז ער פארביי געגאנגען און נישט געגריסט. מיט מיר נישט גערעדט און נישט געגריסט. און דאס מאל איז ער געקומען צו מיר און ער איז געווארן מיינער ווידער א גרויסער בוטער פריינד. אין דעם בוך "שי לישעיהו" איז דא פון מיר אן ארטיקל, פרשנות למשנה. איר האט עס אפשר געזעען?

הרצוג איך האב נישט נאכגעקוקט אבער איך ווייס פון בוך.

וויינברג איך קען זיי אלע גוט. אין די ערשטע... בין אפך געשטאנען. איר דארפט וויסן אז איך בין געווען -----

הרצוג פרענקעל איז נישט געווען קיין תלמיד-חכם? פרענקעל האט נישט געלערנט קיינמאל?

וויינברג יא. קיינמאל נישט. ער פלעגט אמאל זיצן ביי מיר, ביי מיין שיעור, אין בערלין - ווען ער פלעגט קומען אויף עטלאכע טעג, פלעגט ער קומען צו מיינע שיעורים. אבער ער קען נישט לערנען. ער האט נישט קיין גמרא קאפ.

הרצוג עס איז א אינטערעסאנטע זאך: א מענטש איז אזוי גרויס אין מאטעמאטיק און ער האט נישט געקענט לערנען. איך האב זיי געזאגט דא נעכטן ביינאכט. עס איז געווען אמאל אין דאבלין איינגערמאן, א גוואלדיקער איד אין מאטעמאטיק, אין אוניווערזיטעט. ער איז היינט א פראפעסאר אין לאנדאן, פאר מאטעמאטיק, און זייער א פרומער. אבא און ער האט געוואלט לערנען תלמוד, פלעגט דער פאטער זיצן מיט אים א שיעור, פריוואט. פשוט, צובריינגען אז ער זאל לערנען. האט ער געזאגט: ער קאן דאס נישט תופס זיין, אזא קאפ אין מאטעמאטיק (דער פאטער איז אויך געווען א מאטעמאטיקער. געענדיקט דעם אוניווערזיטעט אין לאנדאן, אויף מאטעמאטיק), אין מאטעמאטיק איז ער ממש א גאון, און ער קען נישט דורכלערנען א שטיקל גמרא. ער פארשטייט נישט וועגן וואס מען רעדט מיט אים.

עס איז צוויי באזונדערע זאכן.

קארלעבאך איז אויך געווען אין סעמינאר, עזריאל קארלעבאך?

וויינברג יא. אבער ער האט נישט געלערנט ביי מיר

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

אונטער
ער האט געלערנט אין דער אפטיילונג.

<u>הרצוג</u> ער איז געווען א עילוי נפלא?

<u>ויינברג</u> אין זשורנאליסטיק.

<u>הרצוג</u> פון די בעסטע אין דער וועלט. און ער איז געווען א שטיקל תלמיד-חכם אויך. אביסעלע, אבער דער קאפ זיינער איז געווען גוואלדיק. ער האט געקענט א וועלט. דער מענטש האט געקענט א וועלט.

<u>ויינברג</u> ער האט געלערנט אין דעם סעמינאר, אין דער אונטער אפטיילונג. ער האט געלערנט ביי אווערבאך.

<u>הרצוג</u> אבער עס איז נישט געבליבן קיינער ווי איר.

<u>ויינברג</u> ער איז נישט געווארן גרויס. ער איז געווארן א זשורנאליסט.

<u>הרצוג</u> ער איז געווען דער גרעסטער זשורנאליסט, גרעסער ווי אלע ביי אונדז. אין ארץ ישראל, ביי זיין לוויה, זענען געווען הונדערטער טויזנטער מענטשן. איך האב אים זייער גוט געקענט. מיר זענען געווען זייער באפריינדעט. ער האט געקענט גוואלדיק אידישע היסטאריע. געווען א גוואלדיקער, גוואלדיקער מענטש. א עילוי נפלא. עס איז דא מאמרים פון אים. ער איז געווען ביי הרב קוק אויך א תלמיד, אין ירושלים. איז אמאל, ראש השנה, איז געווען א קיבוץ נעבן ירושלים, רמת רחל, איז זיי האבן בשום אופן נישט געוואלט בלאזן שופר. תקיעת שופר. עס איז זייער א לינקער קיבוץ. איז הרב קוק האט נישט געוווסט קיין קונצן, האט ער גענומען א בעל תקיעה און ער איז אוועק דארטן - עס איז א לאנגער שפאציר, עס איז נעבן תלפיות - איז ער געגאנגען מיטן ר' יעקב משה חרל"פ, מיט אסך ישיבה בחורים, און געגאנגען דארטן בלאזן שופר. איז אנגעקומען הרב קוק מיטן שטריימל און מיט אסך בחורים. קארלעבאך איז אויך געווען דערביי. ער איז מיטגעגאנגען אלס ישיבה בחור. איז דא א מאמר פון אים, ווי ער שטעלט דאס פאר, דעם צוזאמענטרעף פון די לינקע חברע מיטן הרב קוק,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

גוואלדיק. זיין כוח הכתיבה איז געווען גוואלדיק.

ויינברג ווען איך בין געקומען אין ווארשע, פלעג איך אים מיטיילן אז איך בין דא, פלעגט ער קומען צו מיר.

הרצוג קארלעבאך? ער האט געארבעט אין "היינט".

ויינברג פלעגט ער שטענדיק קומען צו מיר. איך האב געזעען אז ער איז א גרויסער זשורנאליסט, אבער איך האב אים נישט געהאלטן פאר מער.

הרצוג ער איז געווען א גוואלדיקע קאפ. ער איז דער גרעסטער ביי אידן געווען. אפן בא גויים אויך. ער איז געווען דער גרעסטער זשורנאליסט אין דער וועלט. נישט געווען אזא כוח. ער האט געהאט א כוח אויפצומאכן די רעגירונג אין ארץ ישראל, איינמאל, מיט זיין שרייבן אליין.

ויינברג ער איז געווען א גרויסער זשורנאליסט.

הרצוג יא.

ויינברג די קארלעבאכס זענען אלע בעגאבטע מענטשן.

.... גוטע וויסענשאפטליכע זענען אויך דא בא פרייע? עס איז נישטא אין ארץ ישראל. דער הרב הלל האט נישט געוואלט אננעמען דאס דירעקטאראט פון א נייעם ראבינער צו ארץ ישראל. און פאר עטלאכע יארן האבן זיי געוואלט געבן א אידישן ראבינער §§ סעמינאר. פאר איראפא, פאר אמעריקא. האט מען מיר געשריבן א בריוו, א איינלאדונג. גאלד איז נאכער געקומען פערזענליך צו מיר. דאס האט אונטערגעשריבן ווארהאפטיג און שפירא. האב איך גלייך אפגעלייגט. זיי האבן געשריבן אז זיי דארפן דאצענטן. איך זע נישט קיין איינציקן דאצענט. פאר ביבל האב איך נישט קיינע דאצענטן. פאר געשיכטע האב איך נישט קיין דאצענטן. איר האט אויך נישט?

הרצוג מען קען מאכן א רבי און בעענדיקט...

ויינברג איך האב קיין איין דאצענט נישט. איך אליין קען גארנישט מאכן. מען דארף האבן דאצענטן. נישטא אין ארץ ישראל קיינע דאצענטן.

עד היום, רבי און תלמידים. פאר א פאר וואכן האב איך געהאט פון אים א בריוו (ממי?). ער האט דאך ארויסגעגעבן "משנת השבע". איר האט געזעען ווי ער.... אי האט דאך געגעבן דעם ספר.

תשובה (לא הרב הרצוג) די הקדמה האב איך נישט געזעען.

ויינברג שטייט דאך דארטן, אין דער הקדמה. ער איז געווען אין בערלין. האט ער פון מיר געוואלט ...., ער פארט אין ארץ ישראל, האט ער מיר געזאגט וואס עס שטייט אין ספרים איבער דער שמיטה. האב איך אים געזאגט: מאך דו עס. שרייבט ער: הגם איך האב דאן נישט געוווסט אז איך וועל זיין בכוח, אדער ער שרייבט אז מער ווי רבי, גדול וצדיק אמר. ער איז געווארן א צדיק אויך... גדול וצדיק.

הערה עס איז א גוטע ארבייט, "משנת השבע".

ויינברג גוט געמאכט. זייער גוט געמאכט. ער האט מיר געשריבן א בריוו אז איך זאל אים געבן א הסכמה. איך האב אים נישט געענטפערט. איך בין געווען קראנק. איז שפעטער געקומען נאך א בריוו. ער וויל ארייננעבן מודעות און איך מוז אים שיקן א הקדמה. און שרייבט מיר אז זיין רבי, ר' שניאור זלמן אורבאך, האט אים געמאכט .... אויף דערויף, אז אויב ער וויל זיין הסכמה, מוז ער נעמען פון מיר. בעט ער מיר אז איך זאל עס אים טאן. האב איך אים געשיקט.

הערה מען איז מבקר דעם ספר. עטלאכע.

ויינברג איך ווייס.

הרצוג ער איז דער ערשטער וואס גייט אריין אין אלע פראגן, אין אלע שאלות. מען האב געדארפט בעסער אביסל מסביר זיין. ארייננעבן די טעמים. עס פעלט אביסל.

ויינברג ער האט נישט ארומגענומען די גאנצע הלכה טריפות. עס איז דא א ספר "ברכות .....". א גוטער ספר. ער האט געמאכט אויף טריפות און יעצט האט ער געמאכט ברכת .... און דער ספר איז גוט. דארטן איז שוין דא הסכמות פון אלע גדולים. ר' משה פיינשטיין, פון הרב הרצוג.

[illegible]

[illegible] ([illegible]) [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

הרצוג   איר קענט זיין זון, ביינישׁ?

וויינברג   יא. ער איז יעצט געווארן דער מנהל.

הרצוג   זיי האבן א שיינע ישיבה אין ירושלים. היינט איז שוין נישט. ר' יהודה איז געווען א אינטערעסאנטער איד, א אינטערעסאנטער מענטש. ער האט געלעבט גוט מיט אלעמען. מיט די קנאים - מיט אלעמען.

וויינברג   געווען א טייערער איד.   ער איז געווען אצדיק. ער איז נישט געווען קיין קנאי. גארנישט.

הרצוג   אין ירושלים זענען דא אינטערעסאנטע טיפן, טיפוסים, אבער זיי האבן קיין שייכות נישט איינער מיטן צווייטן. איר ווייסט? אין יעדער גאס וואלגערט זיך עפעס א איד, און האט נישט קיין שייכות מיטן צווייטן. א משונהדיקע זאך דארט. זייער אינטערעסאנט.

וויינברג   וואס וואלט איר געזאגט צו דער געשיכטע אז ר' עמרם בלוי האט חתונה געהאט מיט דער גיורת?

הרצוג   די ישיבות זענען געווען זייער אין כעס פאר דעם. אויפן בעלזן. איר האט געזעען זיין תשובה?

וויינברג   איך האב נישט געזעען די תשובה.

הרצוג   א וווּנדערבארע תשובה. געדרוקט. א תשובה קעגן די רבנים. על פי הלכה - מען האט אים געהאלפן ווייסט איר... און ער האט געוויזן דארטן אלע מקורות. דער רב האט געזעען דעם בירור פון רמב"ם, וועגן עובדיה הגר. האט ער געזאגט אין חלק רביעי, "בכלל המקורות", דער רמב"ם זאגט דארט א מוראדיקע זאך. און וואס איז נישטא קיין מקור אויף דערויף. ער זאגט: אהבת הגר כאהבת השם. איז נישטא קיין מקור אין דער גמרא אויף דערויף. און ער זאגט 15 מאל. 15 פעם אהבת הגר.

וויינברג   ער שרייבט דארטן אז די וואס רעדן אויף אים, זענען שוטים.

הרצוג   דער ראש ישיבה. בוודאי. א גוואלדיקער בירור.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

א מורדיקער בריוו. און ער שרייבט "כאהבת השם". אהבת הגר כאהבת השם. האט עמרם בלוי, ער ברייגנט אסך מקורות.

<u>הערה</u> איך וועל אייך זאגן דעם מקור. ואהבת לרעך כמוך. אזוי דארף זיין ואהבת לגר.

<u>הרצוג</u> קען זיין. יפה מאוד. זייער שיין.

<u>ויינברג</u> גוט געזאגט.

<u>הרצוג</u> אין "יד חזקה" ברייגנט ער עס.
האט געזאגט ר' עמרם בלוי א גרויסע תשובה און אלע ישיבות זענען געווען מיט אים, קעגן די רבנים. ראשי ישיבות. און דאס איז אלץ שולדיק געווען די רבנים פון בעלז. אבער די ישיבות האבן געהאלטן מיט ר' עמרם בלוי.

<u>ויינברג</u> ... האלטן פון די סאטמער קנאים. איז געווען, דא א מאמר פון א רב וואס נעמט זיך אויף פאר עמרם בלוי. עמרם בלו איז דאך נישט סתם א איד. ער איז דאך א איד , א בעקאנטער צדיק. כל יום א צדיק פאר אידישקייט. און יעצט, אז ער האט חתונה געהאט, מאכן זיי אים ----

<u>הרצוג</u> יא. שרעקליך.

<u>ויינברג</u> מען טאר דאך נישט זאגן דאס אויף א איד ווי ר' עמרם בלוי.

איך האלט אז עס איז געווען אבער א נארישקייט פון אים.
ער האט עס נישט געדארפט טאן. ווייל ער האט געדארפט וויסן אז מען וועט מאכן פון אים, דרייען. נישט.

<u>הרצוג</u> עס איז דא א שיינער ווארט."אחי לבן" . די גמרא זאגט דאך: אחי ברמאות. אם ברמאות באו אלי ------, אם באו אלי ברמאות, עושה אני ברמאות. אם באו אלי בישרות, בן אחא רבקה. אבער דער ... זאגט: אחי לבן איז דער פשט געווען צו מטהר צו זיין דעם כוש.

<u>ויינברג</u> אבער עס איז דא פון היינטיקן גערער רבי.

<u>הרצוג</u> איך פארשטיי נישט וואס פאר א חילוק על פי הלכה. דאס איז סתם. אין הלכה האט עס קיין שייכות נישט.

<u>ויינברג</u> דער גערער רבי האט געזאגט ----

<u>הרצוג</u> אבער איך זאג אז איך פארשטיי נישט די ספרים אין הלכה.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

... אלערליי סטאדיעס איז דא, פונ האלטן אויס די מדינה. עס זענען דא מיניסטארן און עס זענען דא שמשים, אלע צוזאמען. און רביים, און חצרות און קיבוצים. אלעס צוזאמען. עס זענען דא מקבלים און עס זענען דא נותנים. דער זיידע מיינער, ר' כהן וויינבארט פרעגט: וואס זענען מיר? ער איז פון די מקבלים, ער איז נישט פון די נותנים... דער באראן אדמונד ראטשילד, הנדיב הידוע, איז מיין זיידע זצ"ל, דער פאטערס משפחה איז געווען א רב אין פאריס.

וויינבערג איך וייס.

הרצוג ער איז געווען א גרויסער דרשן.

וויינבערג גאלדבערג

הרצוג יא. איז דער באראן האט אים גערופן איין טאג. ער האט אים שטארק ליב געהאט, דער באראן: האט ער אים געזאגט : וואס דארפסטו זיצן דא אין פאריס און האבן מחלוקת מיט דער שחיטה, מיט די רבנים. איך וועל אייך שיקן קיין ארץ ישראל. און איך וועל אייך אויסהאלטן דארטן. איר וועט זיצן און לערנען. איך וועל אייך געבן יעדן חודש, עד סוף ימיך. האט ער אים געזאגט: עס איז דא נותנים און עס זענען דא מקבלים. מיר זענען, דער באראן און איך, זענען ביידע מקבלים. איר גיט מיליאנען פראנקן. איך גיב צענדליקער פראנקן, אבער אין פרינציפ זענען מיר די זעלביקע. און עס זענען דא אנדערע, מקבלים. איך קען נישט אננעמען אייער הצעה, וייל מיר זענען ביידע פון די מקבלים. די וואס האלטן אויף די מדינה, זענען די נותנים. און די אלע אנדערע אידן זענען מקבלים. בזכותם.
איך פארשטייט וואס איך מיין?

וויינברג יא, איך פארשטיי. איך מיין אויך אזוי...

... [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

הרצוג מיר קומען צוריק צו דער זאך.

איך פארשטיי נישט וואס פאר א חילוק על פי הלכה. נישט ביי .... און נישט ביי אייך. אין הלכה האט עס נישט קיין שייכות.

וויינבערג דער גערער רבי האט געזאגט ----

הרצוג אבער איך פארשטיי נישט די הלכה.

וויינבערג ויבך?. פארוואס האט ער געוויינט? ער האט געוויינט, וואס אנדערע מענטשן וועלן חושד זיין אז ער האט געקושט א מיידל... מען וועט האבן א טעות. דערפאר האט ער געוויינט. א נארישקייט.

הרצוג אבער דער צ.... אין דער הלכה האט נישט קיין יסוד.

וויינבערג עס האט יא א יסוד. די גמרא ברייננט דאך, איך האב פארגעסן ווער, האט געקושט זיין איינינקל. האט ער געזאגט: עשית נחת רוח זיין טאכטער (גמרא, גטין). זיין טאכטער פרייט זיך אז זי זעט אז דער טאטע ליבט איר קינד.

א אתרוג קושט מען דאך. עס איז דאך א מצווה. ביי לבן איז אויך געווען א מצווה... נארישקייטן.

אחך האב געבראכט א אנדער ראיה.

הרצוג זיי ווילן מאכן אומנאטורעל.

וויינבערג איך האב געזאגט אזוי: עס שטייט אז ער האט געדארפט דינען זיבן יאר. שטייט אז ביי יעקב'ן זענען געווען זיבן יאר כימים אחדים. אויב מען הייסט אים ווארטן זיבן יאר, איז די זיבן יאר 70 יאר. לפי ימים אחדים.

הרצוג זאגט ער: ווי ימים אחדים. אז עס זענען אריבער די זיבן יאר, ווי ימים אחדים.

וויינבערג ניין. ער האט דאך פריער געדינט זיבן יאר.

הרצוג יא. איז דאך "ויראו בעיניו כימים אחדים", דאס איז דאך נאך די זיבן יאר. דאן זענען זיי קורץ. כאילו עס איז גארנישט געווען.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

וויינבערג האב איך געזאגט אז ביי אים איז דאס געווען
א מצווה. און אז מען וויל טאן א מצווה, איז נישט שווער
אז די זיבן יאר זאלן זיין זיבן טעג.

הרצוג צו די זאכן האט עס נישט קיין שייכות.
איך בין געווען אמאל דארטן. איך האב געזעען יעקב אבינו קבר.
איך בין אריין אין דער מערת המכפלה. עס איז דא א תשובה
פון איסטאנבול, פון א גרויסן רב. ער שרייבט אז עס איז
געווען נאר איין איד וואס איז אריין אין דער מערת
המכפלה. אדוי טאר מען נישט. ער איז געווען א דאקטאר.
מען האט אים גערופן פון קאנסטאנטינאפאל. אראבישער שייך
האט אים גערופן. און ער איז געווען אינווייניק. האב איך
אויך אריין אינווייניק, מיט נאך א אידן, בסכנת נפשות.
מען האט אונדז כמעט דערהרגעט. מיר זענען אריין און
ארויס.

וויינבערג ווער, די אראבער?

הרצוג יא. עס איז געפערליך. מען לאזט אידן ארויף נאר
זיבן טרעפ. און נוצרים לאזט מען 20 טרעפ. איז דער קעניג
פון ענגלאנד, בשעת ער איז געווען הנסיך מוולס, האט
ער באקומען אין 1913 א צעטל פון דעם סולטאן אז ער מעג
אריינגיין אין מערת המכפלה. איז ער געקומען דארטן,
האט מען אים געזאגט: עס שטייט אז איר מעגט אריינגיין,
אבער עס שטייט נישט אז איר מעגט ארויסגיין... איז
ער נישט אריין. אבער איך בין אריין. מיט א אידיש-ענגלישן
אפיציר. מיר זענען ארויף אויבן, מיר זענען ארויף אלע
טרעפ און מיר האבן ארומגעשפאצירט אויבן און מיר האבן
געזעען דורך א טיר, א בלויעם שטיח, וואס דארטן גייט
מען ארונטער צו יעקב אבינו קבר. אבער נאך דעם זענען
מיר אנטלאפן פון דארטן. מפני סכנת נפשות. מען האט אונדז
כמעט דערהרגעט אויף טויט. די אראבער האבן זיך צוזאמען
געקליבן. עס איז געווען איין טאג ווען קיינער איז
דארט נישט געווען. מיר זענען פארביי געגאנגען און
יענער איז געווען אנגעטאן מיליטעריש און מיר זענען
ארויף זיבן טרעפ, איז קיינער נישט געווען. זענען
מיר ארויף נאך זיבן טרעפ. איז ארויסגעקומען א שמש

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

האב איך געגעבן א פאר פונט, האט ער געזאגט אז מיר זאלן מאכן עס שטילערהייט, קיינער זאל נישט זעען. ער האט אונדז אריינגעפירט, אבער ביז מיר זענען ארויף דעם גאנצן אויבן, האבן זיך־אנגעהויבן צוזאמען קלייבן אראבער, און זיי האבן אונדז געקענט דערהרגענען אויפן ארט. אבער זיי האבן זיך מיישב געווען, צו מען זאל הרגענען דעם אפיציר צו נישט, איז תוך כדי ישוב הדעת זענען מיר אנטלאפן דורך א צווייטן זייט, דורך א צווייטער וועג, דורך א מערה. און מיר זענען אנטלאפן פון דארט.

<u>ווייגברג</u> אבער איר האט געזעען אינווייניק?

<u>הרצוג</u> יא.

<u>ווייגברג</u> וואס האט איר געזעען דארט?

<u>הרצוג</u> רחל'ען נישט געזעען. קבר רחל איז נישט דערביי. אבער נישט ווייט פון חברון, אין בית לחם. איר ווייסט דאך אז יעדע זאך וואס מען טאר נישט אנקוקן, אז מען זעט עס, איז עס א זאך. מיר זענען געווען אינווייניק. עס איז געווען נאך איין איד וואס איז אריין דארטן, דבורס אין ירושלים.

<u>הרצוג</u> ישראל דיסל.

<u>xxxxxxx</u> דאס איז זיין ברודער. ער האט געהאט א בנק, "בנק חברון",

<u>ווייגברג</u> ווי האט געהייסן דער ברודער?

<u>הרצוג</u> דער ברודער האט געהייסן יצחק. א שיינעמענטש געווען. איז יצחק האט געהאט א בנק. דער וואס איז געווען דער גבאי פון מערת המכפלה, איז אים געווען שולדיק אסך געלט. האט ער פארלאנגט די געלט פון אים. האט ער אים געזאגט: איך וועל אייך אריינפירן מארגן אין מערת המכפלה און לאזט מיר אפ א פאר חדשים. אזוי שטילערהייט האט ער אים אריינגעפירט. אבער אונטן, צו די קברים אליין, איז נאר איין איד געווען: א דאקטאר. ווייל דארטן אונטן האט אוועקגעחלשט דער ג גבאי. איז ער ארונטער.

אין די קברים ממש בין איך נישט געווען, נאר אויבן.

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

אבער מיר זענען געוועזן אין דעם גאנצן שטח. עס איז א גרויסע זאך. מיר האבן געפרעגט: ווו זענען די קברים. האט מען אונדז באוויזן. אויף דעם שטח איז געשטאנען א מין גרויסע מצבה, און אויף דער מצבה איז געוועזן א בלויער שטיח. אין מערת המכפלה זאגן זיי אז עס איז ריכטיק. איך ווייס?

<u>ויינברג</u>   היינט לאזן זיי אריין אין שטח?

<u>הרצוג</u>   יא, איינגאנצן. פון די אלע אראבער, די ערגסטע טיפן זענען חברונער. רוצחים ממש. דער פאגראם אין 1921.

<u>ויינברג</u>   און קבר רחל, איז זיכער אז דאס איז קבר רחל?

<u>הרצוג</u>   ווער קען וויסן די זאכן? אבער ביי די אראבער איז דאך אלעס קדושים. די אבות זענען אלע קדושים ביי זיי. און פון דוד המלך אויך. זיי האבן געגעבן אין או"ם א פלאן, תצהיר, קעגן אונדז, פארוואס מען לאזט נישט די מוסלמים גיין צו דוד'ס קבר. דוד איז דאך זייער א הייליקער מענטש! ביי זיי זענען זיי קדושים. דער מוחמד איז געוועזן א אינטערעסאנטער בחור.. שטייט אין קאראן אז אין עולם הבא וועלן זיי האבן 310 מיידלאך, די מנהיגים. און מען האט מיר געוויזן דעם פסט. שוין 15 הונדערט יאר, אבער אראבער ווארטן נאך..

סוף/סרט -1

יש מספר משפטים
נשמטו

B a+b

II שיחה עם הרב ויינברג

יידיש

Minutes by: הפרוטוקול נרשם ע"י:

חבר המתורגמים בע"מ
translators' pool LTD.

TEL-AVIV, 1 RACHEL ST. • TEL. 238532, 230574, 241780 תל־אביב, רחוב רחל 1 • טל.
JERUSALEM, 5, MARCUS ST. • TEL. 60884 ירושלים, רחוב מרכוס 5 • טל.
HAIFA, 8a, LOTUS ST. • TEL. 84268 חיפה, רחוב לוטוס 8א • טל.

Ba

צד יבנק כחון!
זב

<u>סרט 2</u>

א רעפארמער

<u>וויינבערג</u> .... ער איז געווען ראבינער. ער איז א ליבעראלער רבינער.

<u>הרצוג</u> ער ערקענט נישט די קדושין. די רעפארמער האבן איך געפסקנט אזוי. זה דבר גדול מאוד.

<u>וויינבערג</u> האט ער מיר אנגעפרעגט. מען דארף וויסן ווי אזוי ער האט מסדר קדושין געווען.

<u>הרצוג</u> די עדים זענען זיכער נישט געווען קיין כשרע עדות.

<u>וויינבערג</u> יא, די עדות זענען פסול, אבער אין דער מענגע איז דאך דא צוויי כשרע.

<u>הרצוג</u> נישטא. אין א טעמפל קען גארנישט זיין אזא זאך. עס קען גארנישט זיין.

<u>וויינבערג</u> איך האב אים געשריבן אז איך בין נישט מסכים. (לא נשמע) . דאס איז נישט געווען קיין רעפארמער. אבער די עדות זענען געווען פסול.

<u>הרצוג</u> אז עס האבן זיך צוזאמען געטראפן הונגארן, איז געווען א פאר שומרי שבת ביי זיי. היינט, אין א טעמפל אין ניו-יארק איז גארנישט דא.

<u>וויינבערג</u> אויב מען טרעפט זיך צוזאמען און עס זענען דא צוויי כשרע, אפילו זיי האבן נישט געזען, איז דאס...

<u>הרצוג</u> יא, יא.

<u>וויינבערג</u> און דאן די קדושין זענען קדושין. און מיר האט מען אנגעפרעגט אין אמעריקא אזא מין שאלה. עס איז געווען א גרויסע פארזאמלונג און עס זענען נישט געווען כשרע עדות. איך בין נישט מסכים מיט,, און ער קען אים זאגן אז איך זאג אז ער איז מטעה ברבים.

<u>הרצוג</u> אבער אסך האבן געפסקנט אזוי. ווייל נישט נאר די עדות. אפילו אז זיי זאגן נישט דעם לשון, אפילו. "הרי את מקודשת", זאגן אויך נישט. און מען מוז יא זאגן. א געוויסן לשון מוז מען זאגן.

<u>וויינבערג</u> איך האב באקומען א בריוו. און מען שרייבט מיר אז אין פראנקפורט , אברמסקי, האט אויך אזוי געפסקנט.

הרצוג   יא, אלע האבן געפסקנט אזוי.

ויינברג   שרייבט ער מיר אז די קדושין איז קדושין הגם זיי האבן נישט געהערט ווי ער האט געזאגט. אבער זיי פארשטייען ... (לא נשמע). דאס איז געווען דאן. אבער היינט, ווייסן זיי גארנישט צו עס איז געווען א קדושין. עס קען זיין אז דער רעפארמער רבינער האט גארנישט געמאכט קיינע קדושין. איז ממילא די קדושין בטל. אזוי שרייבט ער. איך וועל אים ענטפערן אז איך האלט נישט ווי אבראמסקי.

הרצוג   אבערדער רב קען נישט די תנאים דארט. די באדינגונגען פון די רעפארמער טעמפלען. עס איז לא ימצא. און איך רעד נישט וועגן קאנסערוואטיווע. וועגן זיי ווייס איך נישט. ס ווייל ביי קאנסערוואטיווע איז דא אמאל א אלטער איד אין געגנט. איך קען זייער גוט די שולן דארטן.

ויינברג   אבער די ליבראלע מאכן גאר קיין קדושין נישט?

הרצוג   עס איז בלא ימצא. עס קען גארנישט געמאלט זיין. אא די מציאות קען נישט זיין. א עד, כשר, וועט נישט אהין גיין. ער וועט נישט ארייגגיין דארטן אין אזא שול. זיי מאכן נישט לפי ההלכה.

ויינברג   נישטא קיין הלכות דא.

הרצוג   אבער ער דארף זאגן אווארט.

ויינברג   ער דארף איר געבן א טבעת, און דאס גיט ער.

הרצוג   אבער ער דארף זאגן "את מקודשת"?   "מקודשת לי".

ויינברג   און ער זאגט נישט?

הרצוג   די וועט אים זאגן: הרי אני מקודשת לך? (בקמץ) איז קיין קדושין נישט. איז ביי די רעפארמער זאגט ער עפעס. עס ווענט זיך וואס? מיר איז א ספק גדול צו זיי זאגן "הרי את מקודשת לי".

ויינברג   מען קען דאך נישט סתם פסקנען אז די קדושין זענען בטל?

הרצוג   מיר דוכט זיך, איך בין נישט זיכער, אז סאלאוועיטשיק ----

ויינברג   נישט אבראמסקי איז ביי מיר א פוסק און נישט סאלאוועיטשיק. און אפילו נישט ר' משה ויינשטיין.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

זב

<u>הרצוג</u> איך זאג עס נישט. איך זאג דעם רב נאם אז זיי האבן אלע געפסקנט, נישט ווייל איר דארפט פארפסקענען צווישן איין רב און דעם אנדערן, נאר איך זאג ווייל זיי האבן בודק געווען די נסיבות, ווי מען מאכט עס ביי זיי. און מיין רושם איז, איך קען נישט זאגן אייך אין הונדערט פראצענט, ווייל איך בין נישט געווען דערביי, אז עס איז גארנישט.

<u>וויינבערג</u> אז ר' משה ווינשטיין שרייבט אין זיין .... אפילו ווען מען זעט געגנוי, אויב עס זענען געווען אפילו צוויי כשרע עדות, איז אויך גארנישט.

<u>הרצוג</u> עס איז א חידוש.

<u>וויינבערג</u> אזוי שרייבט ער.

<u>הרצוג</u> איך זאג אז דארט איז די גרעסטע פראגע פון דעם היינטיקן דור אין אמעריקא. איר ווייסט פארוואס? אין ארץ ישראל אויך נישט. ווייל מען קען נישט צוקומען צו קיין גט ביי זיי. עס איז נישטא במציאות קיין גט. און די פרוי גייט אוועק און זיי קריגן א גירושין אזרחיים, און זי וויל שפעטער חתונה האבן, הייסט עס אז אויב איר זאגט אז דאס איז בגדר קדושין, איז שפאלט עס דעם אידישן פאלק. די קען קיינמאל נישט חתונה האבן, ווייל ער וועט נישט געבן קיין גט, דער רעפארמער רבינער וועט נישט געבן קיין גט, יענער וועט נישט געבן קיין גט. איך זאג דעם רב אז עס איז נישט סתם א שאלה. די שאלה איז די גרעסטע שאלה וואס איז דא, לדעתי, אין דעם היינטיקן דור.

<u>וויינבערג</u> וואס איר זאגט, קדושין מוז מען מאכן, היינטיקע קדושין אויף ס'ניי.

<u>הרצוג</u> דאס איז א אנדער זאך. אבער דערווייל, ווי באלד מען האט איינגעפירט אלס ניי, קען די קיינמאל נישט חתונה האבן.

<u>וויינבערג</u> יא. זי קען נישט חתונה האבן.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

זב

הרצוג מיליאנען אידן. איר ווייסט אז ביי די רעפארמען איז היינט דא אין אמעריקא א מיליאן אידן, און ביי די לינקע קאנסערוואטיווע איז אויך דא א מיליאן אידן. רעד מען דא וועגן צוויי מיליאן אידן. הייסט דאס --- אבער זיי ווילן דאך פארט חתונה האבן נאך דעם, גייט ער אוועק צוריק, נאכאמאל צו די רעפארמער רבינערס.

ויינברג אבער מען קען נישט גלייט פסקענען אז די קדושין זענען בטל.

הרצוג איך זאג דאס נישט דעם רב. איך זאג נישט אז מען זאל גלייך פסקענען. איך זאג אלס צדיקות, וויפל איך וייס - איך בין נישט געוועין קיינמאל ביי קיין חתונה אזא - מיר האט איינגעלאדן אמאל איינער פון די גרעסטע מענטשן אז איך זאל קומען צו א חתונה. מען האט געמאכט חתונה מיט גויים אויך. זיי מאכן חתונה מיט גויים אויך. איך האב למשל א מקרה אין פאריס. א אמעריקאנער איד. ער איז א גרויסער באנקירער. ער האט אנגעהויבן צו ווערן א בעל תשובה. און ער האט א זון. און דער זון האט זיך פארליבט אין א שיקסע. האט ער מיר געפרעגט, ראשית על פי הלכה. און שנית, האט ער מיר געפרעגט --- ער האט געוואלט משפיע זיין אויפן זון. אבער דער זון איז זייער נערוועז. ער איז נישט אינגאנצן געזעצט. און די קאקטארן האבן געזאגט אז ער זאל נישט צופיל זיין לוחץ אויף אים, אויפן זון, ווייל ער קען אראפ פון זינען אינגאנצן. איז דער פאטער פרעגט מיר וואס צו טאן?

האב איך אים געזאגט אז ער זאל פרעגן א רב אין אמעריקא, אפשר קען מען איר מגייר זיין, אפשר קען מען משפיע זיין אויף איר. און אפשר וועט זי גייט אין מקווה פאר דער חתונה, איז מען יוצא... אבער ער האט נישט געוואלט אים זאגן דאס. ווייל זי/ האלט נישט ביים מקבל זיין דאס יהדות, אבער וויבאלד דאס איז א באזונדערע פראגע דא, און ער האט מיר געפרעגט וואס צו טאן, צו ער זאל גיין צו נישט, ווייל זיי זענען געפארן צו א רבי, וואס מאכט זיי די חתונה. רובם, ביי די רעפארמער מאכן זיי מיט גויים אויך. רובם.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

וויינבערג איך בין דאך געווען אין בערלין. אין בערלין זענען דאך אויך געווען אלערליי רבנים.

הערצוג דאס איז א אנדער זאך.

וויינבערג פלעגן זיי מאכן קדושין כדין וכדת. מיט א טבעת. אדרבא, זיי האבן מער מדקדק געווען. דער חתן פלעגט זאגן: בטבעת זו. איך בין אליין געווען דערביי. איך בין געווען דערביי אין אזאל ווו מען האט עס געמאכט. זיי האבן געמאכט ריכטיקע קדושין. ס'איז דא אזעלכע רעפארמער רבינער וואס צו להכעיס זאגן זיי אז זיי האלטן נישט פון דער גאנצער זאך. מאכן זיי עפעס אנדערש, אבער נישט פסקענען אז יעדער רעפארמער איז מסדר קדושין , זענען די קדושין בטל. מאכן זיי אליין א נייע תקנה. זיי זענען נישט בכח, אזעלכע רבנים ווי אבראמסקי און יוסע בערל, מאכן אליין א אייגענע תקנה. מבטל זיין קידושין, אפילו ווען עס איז דא ....

ער שרייבט מיר צו דאס .... הגונים, פארוואס מען מאכט עס. נישטא קיין ... הגונים קעגן דער הלכה. די הלכה איז נישט אזוי.

הערצוג אבער אין זיין צייט איז געווען א שטארקע מעגליכקייט. היינטיקע צייט איז גארנישט די מציאות, אזעלכע.

וויינבערג עס איז יע דא די מציאות.

הערצוג אין א רעפארמער טעמפל, א איד וואס איז שומר שבת וועט נישט גיין צו א חתונה אין א רעפארמער טעמפל.

וויינבערג די עדות זענען נאר פסול ווען ... נעמט אויף די עדות.

הערצוג מצא... מכריזים עליו. מען דארף אויפרופן אלס אעדות פסול. מען דארף אויפרופן אז דער עדות איז פסול.

וויינבערג אז נישט, איז ער נישט קיין פסול.

הערצוג אבער וויבאלד אז די רבנים אין אמעריקא, אז די רבנים, די רעפארמער, זענען בגדר פון עוברי עבירה, איז אין ענין זה, זענען זיי נישט פסול.

וויינבערג דער רבינער איז גארנישט. מען דארף נישט קיין רבינער ביי אידן.

הערצוג איך ווייס אז מען דארף נישט קיין רבינער.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

<u>ויינברג</u> אבער געגנוג אז ער זאגט צו איר "והרי את מקודשת לי".

<u>הרצוג</u> איך ווייסט וואס איז יעצט געווען אין תל אביב. זיי האבן געמאכט קדושין אן א רב. זיי האבן גענומען צוויי עדות, א אדוואקאט, און ער האט גענומען ביי איס אין אופיס, א כהן מיט א גרושה, און ער האט זיי מקדש געווען.

xxxxxxx נאכבעם זענען זיי געקומען צו דער רעגירונג, אז די רעגירונג זאל זיין איינשרייבן אלס מאן און פרוי. און ביי אונדז ליטן געזעץ, איז על פי התורה.

<u>ויינברג</u> מוז מען האבן פון א ראבינער.

<u>הרצוג</u> ס בעצם שטייט אין חוק - עס איז געווען א גרויסע מחלוקת מיט בן גוריון אין יענע צייטן - אז נשואין וגירושין יערכו על פי התורה, על פי ההלכה. אזוי שטייט. אבער עס שטייט נישט ווער עס זאגט די הלכה. עס שטייט נישט: על פי הרבנות. אבער וויבאלד שפירא איז דער שר הפנים, און דער משרד הפנים דארף רושם זיין די נשואים, זאגט ער אז ער איז נישט רושם זיי אן א פסק פון די רבנים. זענען זיי ארועק אין בית-דין אין תלאביב, און דער בית דין האט געמוזט געבן א פסק, אז זיי זענען מקודש, על פי דין.

און עס איז דא פון הרב קוק זצ"ל, דער רב ווייס ווער איז דוד הכהן? - ער איז פון די גרויסע מאכערס אין מפא"י, און דער דוד הכהן פירט גרויסע מלחמות שטענדיק מיט רעליגיעזע אידן. ער איז דא געווען אין זשענעוו מיט א פאר וואכן צוריק. ער קומט ביי מיר שטענדיק וועגן די פאליטישע זאכן. ער איז דער יושב ראש פון ועדת חוץ ובטחון פון דער כנסת. קומט ער ביי מיר שטענדיק וועגן די אויסערליכע ענינים פון ישראל. האט ער שטענדיק טענות קעגן די רבנים. וועגן כהן וגרושה. האט ער מיר געבראכט מיר א בריוו פון הרב קוק. עס איז געווען א זייער אינטערעסאנטע זאך. ער האט עס ביי אים אין קעשענע. עס איז א בוטע משוגעת ביי אים, ווייל ער האט חתונה געהאט אין ביירות, מיט א גרושה, עד היום הזה. ער האט שוין אייניקלאך. און זיי ברודער האט אויך חתונה געהאט - זיין פאטער איז געווען זייער א וויכטיקער מענטש, מרדכי בן הלל הכהן. א גרויסער שרייבער.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

זב

איך אז דער צווייטער ברודער האט חתונה געהאט
- האט דער הרב קוק גערופן דעם פאטער און געפרעגט צו עס איז
אמת אז ער האט גענומען א גרושה. זאגט ער: כן. אמת. האט
דער הרב קוק געזאגט אז מען זאל אים שיקן צו אים, דעם פאטער.
האט דער הרב קוק געזאגט: דאס וואס מען איז עובר געווען
אויף א מצווה פון דער תורה, דאס איז שבשמים. אבער אלס
דין ביסטו חתונה געהאט, און ער האט געשריבן אים א אישור.
געחתמעט פון הרב קוק. און דוכט זיך מיר אז דער הרב פרנק
איז געווען דערביי. און עס שטייט געשריבן אז "הריני
מאשר שזה וזה הם בעל ואשה על פי דיני ישראל". על פי הלכה.

איך ווייז נאר דעם רב די הלכה , אז מען טוט אזעלכע
זאכן היינט אויך.

ויינברג אזוי איז דער דין. מען קען נישט אנדערש מאכן.

הרצוג ריכטיק. אבער די מעשה מיט די רעפארמער, דאס איז אזאך ----

ויינברג מען וויל די רעפארמער רבינער אויסהאלטן אינגאנצן
אויף די עבירה, אבער מען קען נישט ענדערן א דין. אויב
מען וויל זיי אויסהאלטן - האב איך נישט דאגעגן.

הרצוג ניין, מען וויל ראטעווען פון ישא אשת איש, א גרויסן
חלק פון אידישן פאלק. א גרויסן חלק. אין אמעריקא איז
דאס אפשר 30 פראצענט, און אפשר 50 פראצענט.

ויינברג דארף מען זעען בייברענגען די רעפארמער רבינער
אז זיי זאלן נישט אנמאכן קיין מחלוקת און זיי זאלן מאכן
א ריכטיקע קדושין.

הרצוג איר קענט דאך פרעגן א אנדער זאך. אפילו אן קיין
זאך, איז דאך אויך נישט אזוי. .... בעיר, איז דאך אויך
א ספק. אסך האבן געשריבן וועגן דער פראגע. און מיר
דוכט זיך אז מען גייט רופן א תשובה וועגן דעם. מיר דוכט
זיך אזוי. איך בין נישט זיכער. א תשובה וועגן דערויף.
איך מיין, עס איז נישט קיין נייע זאך. די זאך איז שוין
אסך יארן. אבער לעצטנס האבן זיי געפסקנט אין אמעריקא,
אלע רבנים, אז דאס איז גארנישט, ווייל אויב נישט - איז
א מעשה פון א האלב כלל ישראל.

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

זב

אין מיש זיך נישט אין פסק, איך קען נאר דעם רב זאגן אז אלס ביי די רעפארמער, אין די טעמפלען, איז דא א ספק גדול. קען די מציאות זיין ערגער. מיר דוכט זיך אז זיי וויסן גארנישט אז זיי דארפן האבן עדות. א גרויסע פראגע איז ביי די קאנסערוואטיווע. דאס איז א אנדער זאך. 8 ביי די קאנסערוואטיוון קען זיך געפינען אז דער רב איז א שומר שבת. דער רב אליין, און דער שמש. איז געגוג. ביי די רעפארמען קען עס גארנישט זיין.

ביי די רעפארמען, למשל, אין טעמפל "עמנואל" אין ניו-יארק, דארטן קען מען נישט גיין מיט א צוגעדעקטער קאפ. איך בין אמאל אריינגעגאנגען דארטן אנקוקן, עס איז א גוואלדיקער פלאץ, האט מען מיר געזאגט דער שמש אז איך מוז, לאכן געזעץ, אראפנעמען די הוט. זאג איך אים: איך נעם נישט אראפ, אפילו אין א טעמפל. זאגט ער : אבער דא שטייט געשריבן אין געזעץ. זאג איך אים: איר פארשטייט נישט אייער געזעץ. - זאגט ער: ווי קען דאס זיין? - זאג איך אים: ווייסט מיר דעם געזעץ. ברייגנט ער מיר דעם געזעץ. זאג איך: שטייט אז דער וואס גייט אריין דאווגען ביי אייך, אאאאאא טאר נישט אריין אין א הוט. איך גיי נישט דאווגען ביי אייך. איך בין א טוריסט. - אויב אזוי איז עס מעגליך. קענט איר אריינגיין.

אבער די פראגע יז די גרעסטע פראגע היינט אין אמעריקא. דאס איז די גרעסטע שאלה ביין אידן, ווייל אויב נישט, איז א האלב כלל ישראל היינט איז נישט קדושין-דיק. בלי סוף.

<u>ווייגברג</u> א כלל קען מען נישט מאכן.

<u>הרצוג</u> אבער לא לחינם פסקנ'ט ווי מען פסקנ'ט. לא לחינם. נישט פשוט.

<u>ווייגברג</u> מען מוז אונטערזוכן.

<u>הרצוג</u> יא. דאס איז א אנדער זאך.

<u>ווייגברג</u> יעדעס מאל מוז מען אונטערזוכן. איך וועל אים שרייבן נאך א בריוו אז איך בין נישט מסכים, בשום אופן נישט. מען דארף האבן א גט.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]: [illegible]

[illegible]: [illegible]

[illegible]: [illegible]

[illegible]: [illegible]

[illegible]: [illegible]

<u>הרצוג</u> אבער אבראמסקי האט געפסקנט אזוי?

<u>ווינבערג</u> אזוי שרייבט מיר יונג. אבראמסקי האט אויך מסכים געווען צו ... פסק. אז די קדושין/וועגן בטל. אבראמסקי מיינט אז ער האט דעם לאגישן קאפ אין דער וועלט. און זיין לאגיק איז פארקערט מיט די נארישקייט. דאס איז זיין לאגיק. איר האט געזען ריינס ספר " ... גדולים"?

<u>הרצוג</u> ר' יעקב ריינס? איך האב נישט געזען דעם ספר. איך האב געקענט זיין זון. איר האט געקענט זיין זון?

<u>ווינבערג</u> ר' דוד? בוודאי האב איך אים געקענט.

<u>הרצוג</u> א אינטערעסאנטער איד. געווען א בקי גדול.

<u>ווינבערג</u> ער איז דא געווען, אין מאנטרעאל. פלעגט קומען צו מיר אין בערלין. פלעגט קומען צו מיר נאך אין פינישאק.

<u>הרצוג</u> דער רב האט געקענט דעם עילוי, ביאליסטאצקי (לא ברור השם)?

<u>ווינבערג</u> זיכער האב איך אים געקענט.

<u>הרצוג</u> א גוואלדיקער מענטש.

<u>ווינבערג</u> איך האב אים גוט געקענט.
איך וויל אייך צייגן אין מיין ספר. איך קאן זיך נישט אין כבוד פון אנדערן. דא האב איך אפגעשרוקט די שאלה ----

<u>הרצוג</u> דער רב האט נאך נישט אפגעדרוקט די שאלה וועגן די פרויצן שורש מיט די אדמת? עס איז גוואלדיק. דער רב איז מקבל. דעם יעבץ (לא ברור). אבער אין שורש יעבץ איז מרחיק-לכת אפילו "במקום שאין שום סכנה".

<u>ווינבערג</u> יא. אויב עס איז נאר דא קראנק. אבער איך ווייז נאך.

<u>הרצוג</u> יא. איך האב געזען. און דעם פשט וואס דער רב זאגט אין רמב"ם. ער איז מודה.

<u>ווינבערג</u> ... האט מיר געשריבן אז די תשובה איז א נפלא. עס וועט מאכן א רושם אויף דער גאנצער וועלט.

<u>הרצוג</u> יא. די תשובה איז מוראדיק. ווייל דער רב נעמט עס ארום פון אלע זייטן. גרויס.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

זב

<u>ויינברג</u> אין האב אויסגעדרוקט מיין .... דרוק איך אפ דעם בריוו פון אייער פאטער אויך.

<u>הרצוג</u> יא.

<u>ויינברג</u> אין מאך א באמערקונג. איך וויל נישט אויסניצן דעם כבוד, איך וויל נאר מאכן א באמערקונג. איך האב פיינד די רבנים.

<u>הרצוג</u> אבער דער פסק וועגן די אשה, איז א היסטארישע זאך. ווייל דאס איז היינט אין דער ~~אאאאאאאאאאאאא~~. גאנצער וועלט. די אשה שחזרה בתשובה. ווייל בעצם איז דאס א פראגע, היינט א פסיכאלאגישע, לויט דער מאדערנער פסיכאלאגיע איז די זאך באמת א הבדל גדול, מ׳קען נישט מודה זיין דעם היתר. דאס וואס דער רב שרייבט, וואס שלמה יעבץ זאגט אפילו אז ~~מאאאא~~ מ.... גרים ... אשה, ווייל היינטיקע צייטן, לויט דער מאדערנער פסיכאלאגיע, ווייס מען אז אזא זאך קען ברעכן אויפן גאנצן לעבן. מ׳קען נישט אויפווייזן גלייך דעם נזק, אבער עס איז זיכער דא א גוואלדיקער נזק, א פסיכאלאגישער נזק אין אזא זאך. איז על כן ~~הבבאאאאפא~~ דער פסק דין א היסטארישע זאך. ווען וועט מען עס אפדרוקן?

<u>ויינברג</u> עס וועט שוין באלד געדרוקט. נאך א פאר וואכן.

<u>הרצוג</u> דער רב איז געגאנגען אין רמב"ם. עס איז א שווערער רמב"ם.

<u>ויינברג</u> זעט איר? מען וועט עס ברייננגען אין נאמען פון רמב"ם. ער אליין זאגט אנדערש.

<u>הרצוג</u> דאס איז א קלאסישע תשובה, די תשובה. איך לבנות תשובה. דאס איז א קלאסישע זאך, פאר אלע דורות. דורכגיין אזוי פיל און מען פארשטייט נישט קיין פשט, איינער דעם צווייטן. דאס וואס דער רב איז מסביר, דעם קשר פון פיקוח נפש און שבת, - דאס איז הפוך בו והפוך בו.

<u>ויינברג</u> איך זע אז איר האט עס גוט דורכגעלייענט.

<u>הרצוג</u> דער רב געפינט א באזונדער דין. עס איז א דרך פון ברית. עס איז א באזונדער דין. וואס זאל איך זאגן דעם אידן? זאל איך אים זאגן אז ער זאל גיין צו דער חתונה אדער נישט? דער טאטע? ~~פ~~ ווייל דער טאטע זאגט אזוי, אז אויב ער וועט נישט גיין, קען עס דעם זון אינגאנצן צוברעכן. דער זון איז א קראנקער. ער איז קראנק אויף די נערוון. ער גייט

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

צו דאקטארן אסך יארן. און דאקטארן האבן געזאגט דעם טאטן, אז אפיב ער וועט לנחץ זיין צו שטארק אויף אים, עס קען זיין א קאטאסטראפע . האב איך אים געפרעגט, אפשר קען ער ריידן מיט דער מיידל. מיט דערשיקסע היינט. זאגט ער: היינט נישט. אבער ער האלט, עס קען זיין, ער וועט ביין דארטן, קען זיין אז שפעטער וועט מען קענען רעדן מיט איר, ווייל דער טאטע אליין ווערט קראנק דערפון. ער האט מיר געזאגט אז ער האט שוין קיין לעבן נישט. ער איז געווארן א שטיקל בעל תשובה, און די מעשה האט אים אינגאנצן צובראכן.

האב איך נישט געהאט קיין הארץ אים צו זאגן נישט צו ביין צו דער חתונה. ווייל עס קען זיין, אויב ער וועט יא ביין און ער וועט מחזק זיין און רעדן מיט זיי, איז שפעטער וועט ער אפשר קענען משפיע זיין אויף איר זי זאל ווערן א אידישע. קען זיין. וויל האלט דער רב?

<u>ווינברג</u> עס קען זיין. דאס איז דבר התלוי בשיקול הדעת.

<u>הרצוג</u> דארף מען אים לאזן אליין דעם שיקול הדעת?

<u>ווינברג</u> עס איז א שווערע זאך.

<u>הרצוג</u> זייער א שווערע זאך. עס איז אויך א רעפארמער רבינער. דער זון האט געפונען א רעפארמער רבינער, וואס גייט מאכן די חתונה. האט דער זון פארלאנגט אז דער טאטע זאל קומען צו דער חתונה. און דאס פענען אידן וואס זענען זייער ווייט אוועק, נאר דער טאטע איז געווארן לעצטנס א שטיקל בעל-תשובה. און ער האט געוויינט פאר דעם זון. ער האט אים געזאגט: די צוברעכסט מעם גאנצן ליניען. האט ער מיר געפרעגט צו ער זאל באיקאטירן דעם זון צו נישט. און וויבאלד עס איז א זאך פון געזונד, ווייס איך נישט, על פי דין. וואס זאגט דער רב?

<u>ווינברג</u> איך האב געהאט אמאל אזא נסיון. איר האט דאך נישט געקענט אהרונסון? ר' שלמה אהרונסון, דעם ערשטן רב פון תל אביב?

<u>הרצוג</u> איך האב געהערט פון אים. איך האב אים נישט געקענט.

<u>ווינברג</u> איז ער געווען פריער א רב פון קיוב. נאך קיוב איז ער געווען אין בערלין. די רוסישע אידן האבן אים אויסגעהאלטן.

זענען מיר געווארן זייער באפריינדעט. און ער איז געווארן
אזוי באפריינדעט אז ער פלעגט אין א סך...
וואס איז געווען? ער איז געווען אין קייב א רב און איך
בין געווען ביי אים, איך בין דאן געווען א יונגערמאן,
האב איך געהאט א איינגענעם בית המדרש. עס איז געווען א תערובת
פון גאליציש, דייטשע אידן און ליטווישע אידן. און איך
בין געווען דער רב פון דעם בית מדרש. א קיובער רב
האט נישט געהאט וואהין צו גיין דאווענען, די רוסישע אידן
האבן נישט געהאט קיין שול, פלעגט ער קומען צו אונדז
דאווענען.

האב איך חס געהאט אויף זיין כבוד, האב איך אים גלייך
אפגעגעבן מיין פלאץ, איך האב געשטאנען אין ווינקל, האב
איך אים אוועקגעגעבן דעם ווינקל און איך בין געשטאנען
לעבן אויבן, און איך האב אנגעזאגט דעם חזן, אז ער זאל
ווארטן מיט שמונה-עשרה אויף אים. נישט אויף מיר. מען
פלעגט מיר אויפרופן --- ער איז געווען א כהן, אבער
איך האב אפגעמאכט אז מען זאל ווארטן אויף אים. איז ער
מיר געווען אזוי דאנקבאר, אז ער איז מיר געווארן אזא
ידיד אז איר קענט זיך גארנישט פארשטעלן.

איז איינמאל געקומען צופארן, ווען ער איז געווארן
א רב אין תל אביב, אים האט געמאכט דעם ערשטער בירגערמייסטער
דיזנגוף, ער האט אים ליב געהאט. ער איז געווען זייער
א ליבער מענטש, א קלוגער מענטש, א ליבער מענטש. ביאליק
פלעגט דארט שטענדיק קומען, שבת. און ביאליק האט אים
ליב געהאט אהבת נפש. ביאליק האט געזאגט אז וואלט אים
געמאכט פאר א רב אפילו אין ירושלים. איך האב זיך נישט
געוואונדערט אויף דעם. אז מען האט ליב א מענטש, טוט מען
אלעס. און דיזנגוף האט אים געמאכט פאר א רב אין
תל אביב, און תל אביב איז שוין געווען א גרויסע שטאט,
און ער איז נישט געווען קיין למדן. אבער ער איז געווען
א קלוגער איד און א עהרליכער. זייער א עהרליכער.

<u>הרצוג</u> האט ער געוואוסט וועמען צו פרעגן...

<u>ווינבערג</u> האט ער ~~אאאאא~~ געטראפן מיינעם א... אונזער האט
געזאגט אז מען זאל מיר מאכן פאר זיין נאכפאלגער. און
עס פלעגט קומען צו מיר מאיר בערלין, אין סעמינאר, אז
אויב איך וועל אריינטרעטן אין "מזרחי", וועט ער אויך
ארבייטן פאר מיין קאנדידאטור. מאיר בערלין איז אויך

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ...

[illegible] ...

זב

געווען מיט מיר זייער באפריינדעט.

איז/איך האב אפגעזאגט מאיר בערלין. איך האב נישט געוואלט אריינטרעטן אין מזרחי כדי מען זאל מיר מאכן פאר א רב אין תל אביב. צוליב דעם אריינטרעטן - ניין. אויב איך וועל וועלן אריינטרעטן אין מזרחי, וועל איך גלייך אריינטרעטן, אבער נישט צוליב דעם. האב איך אפגעזאגט.

איז ער איינמאל געקומען צו פארן אין בערלין, דער רב פון תל אביב. איז ער אריינגעפארן דירעקט צו מיר. און ווי ער איז אריינגעקומען, האב איך אים באגעגנט אזוי גוט און איך פלעג זיך שטענדיק מיט אים קושן, האט ער זיך אוועקגעלייגט אויף דער סאפע, גלייך אוועקגעלייגט זיך און גענומען וויינען. וואס איז? ער איז אריין אין א אומגליק, און איך בין דער איינציקער וואס קען אים ארויסראטעווען. וואס איז? זיין זון, ער האט געהייסן אבראשע, היינט הייסט ער אברהם, ער וווינט ביז היינט אין נתניה, ער לעבט נאך. האט ער חתונה געהאט מיט א גויע. מיט א טאכטער פון א גענעראל. אין דייטשלאנד. א טאכטער פון א רוסישן גענעראל. קען ער דאס נישט אריבערטראגן. דער איינציקער וואס האט אויף אים אן איינפלוס, אויף אבראשען, דאס בין איך. איז איך קען פועל ביי אים אז ער זאל זיך טרענען פון דער גויע. און איך זאל וויסן אז דאס איז פיקוח נפש. ער קען דאס נישט אויסהאלטן.

<u>הרצוג</u> קצתי בחיי. קצבתי מבנות כנען.

<u>ווייננברג</u> בקיצור, איך מוז גיין צו אבראשען און רעדן מיט אים אז ער זאל זיך טרענען פון איר. איך האב טאקע געהאט אן איינפלוס אויף אים. איך האב שוין פארזוכט, פאר דעם. און איך האב אים דאס געזאגט: די גייסט חתונה האבן מיט א גויע, מיט א שיקסע? ברייננגסטו דיין פאטער, ער איז יעצט געווארן א רב אין תל אביב, ער וועט די חרפה נישט איבערטראגן. ברייננגסטו אים אין סכנת נפשות. האב איך שוין כמעט געהאט ביי אים געפועל'ט. ער האט זיך פארליבט אין איר. אז ער זאל זיך פון איר טרענען.

האב איך מיט אים גערעדט און איך האב שוין געהאט כמעט ביי אים בעפועל'ט אז ער זאל זיך טרענען פון איר. איידער ער האט מיט איר חתונה געהאט.

איינמאל זיץ איך אין מיין וווינונג, מען רופט מיר צום טעלעפאן. ווער רופט מיר? אט די שיקסע. גיי איך צו צום טעלעפאן.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

און זי האט מיר געפרעגט צו איך פארשטיי רוסיש? זאג איך אז איך פארשטיי רוסיש. און זי דערציילט מיר די מעשה, אז זי איז זייער שטארק פארליבט אין אבראשען, און אבראשע אין איר, און אויב איך וועל זיין דער רב וואס וועט משפיע זיין אויף אים זיך פון איר טרענען, נעם איך אויף מיין געוויסן צוויי מענטשן: זיי וועלן זיך נעמען דאס לעבן. אזוי האט זי מיר געזאגט.

<u>הרצוג</u> עס איז נישט קיין פשוטע מעשה. על פי דין, טארט איר דאס נישט טאן.

<u>ויינברג</u> בוודאי נישט. האב איך געזאגט איר: עס איז נישט מיין דין. נישט איך האב געפסקנ'ט. דער אידישער קאדעקס האט דאס געפסקנ'ט. דער געזעץ. אבער איך וועל זיך מער נישט מישן. און איך האב זיך נישט געמישט . ער איז געקומען צו מיר נאך אמאל, האב איך אים געזאגט אז איך וועל זיך נישט מער מישן, ווייל איך גארנישט רעדן וועגן דעם. ווייל איך אז ער זאל מיט מיר גארנישט רעדן וועגן דעם. און איך קען נישט קומען יעצט צו אים , אז ער זאל איר פארלאזן. איך קען נישט. אז איך האב שוין איינמאל געזאגט אז איך וועל זיך נישט מישן, קען איך יעצט נישט זאגן אז ער זאל איר פארלאזן. איך קען דאס נישט טאן.

בקיצור, האב איך אים בארויקט און איך האב אים געזאגט: איר פארלאנגט פון מיר זאכן וואס איך קען נישט מאכן. איך קען דאס בשום אופן נישט טאן. האב איך אים נאך געזאגט ביי א מדרש. עס שטיין אז דער רבונו-של עולם האט געזאגט צו משה רבנו .... האט משה רבנו געזאגט, געענטפערט דעם רבונו-של-עולם: ... שלח ביד תקדוה. איך קען נישט. איך קען נישט. מיין ברודער איז עלטער ווי איך. און ער האט מיט זיי 40 יאר אין גלות, אין מצרים, מיט זיי געווען. קען איך נישט יעצט מאכן. האט דער רבונו של עולם אים בארויקט. אז ער וועט זען, וועט ער זיך פרייען. פרעגט זיך די קושיה: וואס הייסט ער קען נישט, ווייל דער ברודער איז עלטער? עס איז דאך א מצווה. דער רבונו של עולם נפשט פאלגן? אז ער וויל נישט שמערצן דעם ברודער אהרן? דער רבונו של עולם אליין האט אים געזאגט צו מאכן! זאגט מען: משה רבנו האט געענטפערט דעם רבונו של עולם: איך קען נישט. איך בכחי.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

האב איך אים געזאגט אז איך קען נישט. האב איך דאס געזאגט דעם הרב אהרונסון: דו האסט רעכט. איך וואלט עס געדארפט טאן, אבער איך קען דאס נישט טאן. איך קען נישט. איך קען אים נישט זאגן.

ער האט געהאט א שוועסטער. זי האט חתונה געהאט מיט א אויבן דאקטאר, א רוסישן יונגנמאן. זיי האבן געוווינט אין דער נאאנט.האבן זיי מיר אמאל איינגעלאדן צו זיי אויף תה. בין איך געפארן, צו דער שוועסטער. איך האב פארגעסן ווי איר מאן האט געהייסן. זיי זענען נאכער אוועק קיין אמעריקא. בין איך געווען ביי זיי אויף תה, און זי האט אויך איינגעלאדן דעם ברודער מיט זיין פרוי. זענען זיי אויך געקומען צו תה. נאכער האט ער און זי זיך געבעטן אז איך זאל ארייבגיין צו זיי, אין זייער וווינונג, זעען זייער וווינונג. האב איך געזאגט: דאס קען איך נישט. זיי מאכן א באזוך - דאס מאך איך נישט.

אבער די מעשה, גיין און זאגן אז ער זאל אפלאגן זיין פרוי - קען איך נישט מאכן.

הרצוג אבער די זאל זיך מגייר זיין?

ויינברג עס איז נישט געווען קיין רייד וועגן דעם. זי איז געווען א רוסישע, אינטעליגענטע מיידל. די טאכטער פון א באקאנטן גענעראל. איך האב פארגעסן ווי איר פאטער האט געהייסן. עס איז נישט געווען דארט מעגליך צו רעדן וועגן דעם. גלאט רעדן? געווען נישט מעגליך.

הרצוג זאגט איר אז מען זאל זיך נישט מישן?

ויינברג זיך נישט מישן.

הרצוג איך האב געטראכט אים צו זאגן אז ער זאל ---

ויינברג אז מען קען נישט, קען מען נישט.

הרצוג ער פרעגט מיר וואס ער זאל טאן? צו ער זאל גייען צו דער חתונה צו נישט? ווייל ער האט מורא, עס איז א שרעקליכע זאך.

ויינברג מען קען נישט געבן קיין עצות.

דא דארף מען טאקע א רב וואס האט א שטארקע הארץ, און דארף מקיין זיין דעם דין. דאס דארף מען קענען.

<u>הרצוג</u> עס איז נישט קיין פראגע פון קענען. דא קען זיין אז ער וועט פארלירן דעם זון אינגאנצן. אזוי קען ער צוריק ברייגנען די קינדער פון אים.

<u>ויינברג</u> איך פארשטיי.

<u>הרצוג</u> ווייל אסך מאל איז אזוי. איך ווייס אין אמעריקא, למשל, דא איינער פון די גרויסע פירער דארט, און ער האט חתונה געהאט יונגער-הייט מיט א שיקסע. און צוליב ארץ ישראל אאאאאאאאאאא איז ער צוגעקומען צו אידישע זאכן. און די קינדער זיינע זענען געקומען --- און ער לעבט נאך אלץ מיט איר, מיט דער שיקסע - אבער די קינדער האט ער געמאכט אידיש און זיי זענען שומרי מצוות און שבת, איז אין מיאמי אמאל - האט ער מיר אליין דערציילט - אז די טאכטער האט געזאגט דער מאמען: צינד דו אן די ליכט. דו מעגסט דאך אנצינדן שבת, מיר טארן נישט...

און ער איז א מאן וואס האלט אויף די שולן דארט, א ישיבה, און וואס קען מען טאן? איז אמאל דארף מען נישט אפווארטן. מען דארף וויסן ווי אזוי צו האנדלען.

<u>ויינברג</u> דער אלטער ז"ל (דער סלאבאדקער, זאגט מען דער אלטער), ר' נטע הירש, ער איז דאך א צדיק.

<u>הרצוג</u> אבער נישט קיין למדן.

<u>ויינברג</u> נישט קיין גרויסער למדן. ער האט געקענט לערנען, אבער ער איז נישט געווען קיין גרויסער למדן. אבער ער איז געווען א חכם, א גרויסער.

<u>הרצוג</u> יא, דער חכם פון סלאבאדקע.

<u>ויינברג</u> און ער איז געווען א איידעלער מענטש זייער. האב איך מיט אים געהאט אמאל א מעשה. אין קאוונע האט געלעבט דאך ר' נפתלי. איך ווייס נישט אויב איר האט געזעען מיינעם א מאמר וועגן ר' נפתלי. ער איז געווען בעדרוקט אין א .... איר האט אים נישט געזעען?

הרצוג איך האב געזעען אנדערע מאמרים. נישט דאס. א ספר האב איך געזעען ביי א צוויי יאר צוריק, אן אנדער מאמר, וועגן כלל ישראל.

וייגנבערג בין איך געגאנגען צו ר' נפתלי. ער איז געווען א גרויסער בטלן. בטלן פון לערנען, און ער פלעגט גיין יעדן טאג, אין קאוונע איז געווען א מוסר שטיבל. אויפן... קלויז האט מען געמאכט א מוסר שטיבל. פלעגט ער גיין יעדן טאג, 12 אזייגער, אין מוסר שטיבל לערנען מוסר. איז אז מען האט געוואלט מיט אים רעדן, פלעגט ער איינלייגן צו באגלייטן אים אין מוסר שטיבל. אויפן וועג פלעגט מען קענען רעדן. מער האט ער נישט קיין צייט.

בין איך אוועק געגאנגען צו ר' נפתלי. איך האב דאן מיט אים געשמועסט אין מוסר, האב איך אים געפרעגט א שאלה: אזוי ווי איך פארגעס שטענדיק צו דאווענען מנחה ---

הרצוג עס שטייט צווי מאל שמונה-עשרה.

וייגנבערג ניין. איך האב אים געפרעגט א סגולה, אז איך זאל נישט פארגעסן. טוט ער מיר א פרעג: איר פארגעסט? איר דאווענט גארנישט קיין מנחה? האט ער גערעד מיט מיר אזוי שארף, און ער האט געהאט אזעלכע אויגן, אז ער האט געטאן א קוק: איר דאווענט איבערהויפט נישט קיין מנחה? צו איר דאווענט נישט במנין, בציבור? זאג איך: ניין, איך דאווען נישט בציבור. איך האב געשעמט צו זאגן אז איך פארגעס זיך אינגאנצן...

האב איך אמאל גערעד וועגן נטע הירש, און אים דערציילט די מעשה. האב איך אים געזאגט: ר' נפתלי האט מיר געגעבן א קוק אן און געפרעגט: איר דאוונט גארנישט קיין מנחה? האב איך אים געזאגט: ניין, איך דאווען נישט בציבור. און אין אמת'ן פארגעס איך צו דאווענען.

הרצוג איר דערמאנט זיך ביינאכט. דאוונט מען צוויי מאל.

וייגנבערג ניין, גארנישט. און דער אלטער האט זיך געטאן א שטעל אויף און צו מיר געזאגט: שקרן. דו האסט אפגענארט א אדם גדול, א צדיק. (ער פלעגט זאגן: דו.) איך מוז גיין און אויסזאגן אים דעם אמת. האב איך זיך געוואלט ארויסדרייען. זאגט ער: ניין, דו מוסט גיין. אז נישט, זאלסטו נישט קומען מער צו מיר.

אא פון סלאבאדקע ביז קאוונע צו גיין, איז געווען א פווערער וועג. מען פלעגט מוזן דורכגיין א וויסטע. אז דער אלטער האט געזאגט אז איך מוז גיין, בין איך געגאנגען. און איך בין שוין געווען צו ענדע, ביי קאוונע, איז מיר נאכגעלאפן א בחור; "דער אלטער האט געזאגט אז איר זאלט זיך אומקערן". איך זאל קומען צו אים. האב איך געזאגט אז איך וועל פריער גיין צו ר׳ נפתלי. ניין - זאגט ער - דער אלטער האט געזאגט אז איר זאלט קודם כל צו אים קומען.

בין איך גלייך געקומען צום אלטער. זאגט ער צו מיר: יעצט בארכסטו נישט מער צו גיין צו ר׳ נפתלי. איך האב נאר געוואלט ארויסרייסן (ארויסרייסן) פון אייך דעם שקר. און איך האב געוואלט אזדו זאלסט ווערן א בעל תשובה. און אז איך האב געזעען אז דו ביסט געווארן, בארכסטו שוין מער נישט צו גיין.

<u>הרצוג</u> א שיינע מעשה. איר האט געקענט דעם איי־ניקל?

<u>ווײַנבערג</u> יא. ער איז דא געווען.

<u>הרצוג</u> ער האט געלערנט מיט מיר צוזאמען.

<u>ווײַנבערג</u> ער האט ארויסגעגעבן יעצט א ספר.

<u>הרצוג</u> ער איז שוין נישטא. ער איז געשטארבן.

<u>ווײַנבערג</u> איך ווייס. זיי האבן ארויסגעגעבן א ספר "קרן דוד". די פרוי זיינע האט מיר צוגעשיקט דעם ספר. זי איז געבליבן מיט פינף קינדער. יהודית. איך האב ערהאלטן פון איר א בריוו, פאר עטלאכע יארן, אז זיי האבן חתונה געהאט. האב איך דאן געשיקט א מתנה. א זילבערנעם בעכער. איך בין געווען גוט מיט דעם טאטן. האט זי מיר געשריבן א בריוו, א דאנק בריוו, אויף רוסיש. איך זאל נישט מיינען אז זיי האבן מיר איגנארירט. זיי זענען זייער דאנקבאר און זייער געפרייט. יעצט האט זי מיר צוגעשיקט דעם ספר. האב איך איר אויך געשיקט א מתנה.

<u>הרצוג</u> דער רב האט געזעען ~~א~~ דעם ארטיקל וועגן אמונה?

<u>ווײַנבערג</u> יא. איך האב אים געזעען.

<u>הרצוג</u> א שיין ביכל. 12 זייטן. גוואלדיק קעגן מוסר.

<u>ווײַנבערג</u> ר׳ חאצקל, ער איז דא געוועזן. ביי מיר. האבן

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

זב

מיר גערעד דעריבער. זאגט ער אז ער איז נישט קעגן מוסר.
(לא נשמע). האב איך געזאגט אז איך האלט נישט פון דעם.
האט ער טענות.

<u>הרצוג</u> חאצקל איז געווען געבונדן מיט די חברים. עס איז
א שרעקליכע מפלה פארקדי מוסרניקעס.

<u>ויינברג</u> עס איז א קליין ביבעלע. איך בין היינט נישט אזא
מוסר מענטש ווי איך בין געווען אמאל. אמאל בין איך
טאקע געווען א גרויסער איינהינגער ביי מוסר.

<u>הרצוג</u> ביי זיי איז דאך א אנדער זאך. געווען פון זייערע
צו א חברינצר
מענטשן, א מוסר, א סלאבאדקער איז נישט שייך וואס ער קען
איך וייס וואס אפטאן, כל דבר אסור שבעולם, איז וויבאלד
ער איז געווען אמאל א מוסרניק, איז ביי זיי נישט שייך.
ר' אייזיק'ן האט איר בעקענט?

<u>ויינברג</u> בוודאי האב איך אים געקענט.

<u>הרצוג</u> פלעגט ער זאגן: "יענער איז דאך א סלאבאדקער",
יענער קען זיין חתונה געהאט איך וייס נישט מיט וועמען,
מיט א שיקסע, אבער ער איז דאך א סלאבאדקער.
ר' אייזיק שערער איז געווען א קלוגער איד.

<u>ויינברג</u> זייער א קלוגער איד.

<u>הרצוג</u> אבער אין דעות איז ער געווען א שרעקליכער
פאנאטיקער. ער איז געווען אסך מער פאנאטיש ווי די ירושלימדיקע
אידן. אינטערעסאנט, די ירושלימדיקע אידן, פון מאה שערים,
זיי זענען פאנאטיש למעשה, אבער נישט בדעה. און די
מוסרניקעס זענען מער בדעה, אין השקפה זענען זיי מער
קנאים ווי זיי.

ר' אייזיק איז געווען א שיינער איד. אליין אמענטש.

<u>ויינברג</u> ער איז געווען א גוטער פריינד. דאס האב איך
גע זען. מיר איז ער געווען א גרויסער גוטער פריינד.

<u>הרצוג</u> זיין איידים קענט איר?

<u>ויינברג</u> ר' מרדכי? איך האב געקענט.

<u>הרצוג</u> ער איז א פיקח.

<u>ויינברג</u> ער איז ארויפגעקומען צו מיר אין סעמינאר. ער איז
געווען אין בערלין, זיך ארומגעדרייט צוויי מאנאטן. געוואלט
אריין אין סעמינאר. האב איך אים געזאגט: הערט זיך איין, ר' מרדכי,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ער איז א טיקט/לינער . דו וועסט נישט ווערן קיינמאל קיין דאקטאר. און אויב דו וועסט זיין א דאקטאר אפילו, וועסטו קיינמאל נישט קריגן קיין רבינער שטעלע אין דייטשלאנד. וואס טויג עס דיר? וועסט נישט מאכן קיין קאריערע. איז גיי אא אוועק צוריק אין סלאבאדקע. אמאל קען זיין. דו וועסט זיך פארליבן אדער זי וועט זיך אין דיר פארבליבן, די טאכטער פון ר' אייזיק'ן, וועסטו ווערן ר' אייזיקס א איידים.

הרצוג וכך הווה.

ויינבערג און איך האב אים דערמאנט דאס. אז איך האב עס אים אמאל פאראויס געזאגט.

הרצוג ער האט טאקע געוואלט זיין א רבינער?

ויינבערג ער האט געוואלט אריין צו מיר אין רבינער סעמינאר.

הרצוג דער רב האט אסך פאמיליע (ירושלים) אין ארץ ישראל.

ויינבערג יא.

הרצוג בורג איז דאך אויך א תלמיד.

ויינבערג יא. שפירא אויך.

הרצוג שפירא האט זייער ווייניק געלערנט דארט. א יאר צייט.

ויינבערג יא. א קורצע צייט. דערפאר איז ער נישט געוואן אזוי... ער וואלט געווען לייגער, וואלט ער געווען מער. איך האב עס אים דא געזאגט.

הרצוג אבער בורג האט מער געלערנט?

ויינבערג בורג קען לערנען.

הרצוג אויבערפלעכליך.

ויינבערג יא. אויבערפלעכליך.

הרצוג ער האט נישט געלערנט אין קיין ישיבות. בורג.

ויינבערג יא. נאר אין סעמינאר. אאאאאאאאאא

הרצוג אוורבוך איז אויך געווען אין סעמינאר? אפרים אורבך?

ויינבערג ניין. ער איז געווען דאצענט אין ברעסלאו. אבער איך האב מיט אים קארעספאנדירט.

הרצוג אין ברעסלאו איז געווען א ארטאדאקסישער סעמינאר?

ווינברג געווען... האלב קאנסערוואטיוו. און זרח ורהפטיג האט אויך אמאל זיך געהאלטן פאר א תלמיד. אבער היינט דערמאנט ער עס נישט.

הרצוג אבער זרח איז געווען פון ישיבות. אביסל געלערנט אין מיר.

ווינברג פון זיין טאטן האט ער געלערנט. זרח האט געקענט אמאל גוט לערנען.

הרצוג יא. ער קען לערנען.

ווינברג אבער ער פארשטייט נישט וואס איז לערנען. ביי אים איז א געלערנטער א גרויסער - א סלאבאדקער עילוי. ער פארשטייט נישט דעם אונטערשיד פון א געלערנטן ביז א סלאבאדקער עילוי. ער האט געשריבן יעצט א ארבעט איבער חזקה. דארט צייגט ער אביסל לסברות, אבער ער איז נישט צו פארגלייכן מיט משה זילבער. משה זילבער איז טאקע ביידע. איז טאקע א למדן און איז א קארייעריסט. זרח נישט.

הרצוג זילבער (זילבערג?) אין א עילוי.

ווינברג יא. איך קען אים פון בחור'ווייס. ער איז געווען ביי שושנה פערסיץ, ווען איר מאן האט נאך געלעבט. א הויפט לערער ביי די פערסיץ.

הרצוג דער זון פון פערסיץ איז אין זשענעוו. ער פירט א באנק, סוויס-ישראל באנק. א גרויסער באנק.

סוף צד ירוק, סרט 2

<u>וויינברג</u> איז א... אוועקגעפארן אין ארץ ישראל.
ער האט איבערגענומען א שטעלע ביי מזרחים לערער סעמינאר.
נאכער איז ער ארייגגעגאנגען. שפעטער איז ער געווארן א מאכער
א גרויסער, ביי די ציוניסטן. מיר זענען געווען זייער
גוט. ער פלעגט זיך מיט מיר באראטן. ער איז געווען
ווידער ... מיט... הורוויץ. ער האט געהאט דריי טעכטער,
איז איין טאכטער האט חתונה געהאט מיט קורט בלומענפעלד.
איר האט אים געקענט?

<u>הרצוג</u> יא.

<u>וויינברג</u> איז די צווייטע טאכטער האט חתונה געהאט מיט ....
משה ספואירווו (?) האט איר געקענט? דעם שוחט'ס. די דריטע
טאכטער האט חתונה געהאט מיט איינעם ראזענפעלד / ראזענבערג?)
געווען א גביר. איז מיר פלעגן אלע פארקערן דארטן. פלעגט
קומען דארטן רובאשאוו, בלומענפעלד און איך פלעג קומען.
די גרופע. ביי תנאים, ביי א ברית, ביי א חתונה פלעג איך
האלטן די רעדע.

<u>הרצוג</u> עס איז גארנישט געבליבן, פון אלעסדינג.

<u>וויינברג</u> יא. גארנישט געבליבן.

<u>הרצוג</u> איידנהארן קענט איר?

<u>[illegible]</u> ער איז א בעל תשובה? ניין?

<u>וויינברג</u> איך קען אים זייער גוט. ניין. נישט קיין בעל תשובה.

<u>הרצוג</u> מיר האט מען געזאגט אז ער איז געווען זייער פריי,
און ער איז צוגעקומען.

<u>וויינברג</u> ער איז אלעמאל געווען פריי, און ער איז יעצט פריי.
ער האט [illegible] א שוואכקייט צו זיין בעליבט ביי פרומע אידן.

<u>הרצוג</u> אבער אויף שבת קומט ער? קען מען אים נישט מיט כל
מיני מנהגים?

<u>וויינברג</u> איך בין געווען אויף די קידושין. און ווו זענען
געווען די קידושין? עס איז געווען ביי לעווינשטיין, ביי
ראזענבליט . ווי האט געהייסן זיין עברית נאמען?

<u>הרצוג</u> רוזן.

<u>וויינברג</u> דאן האט ער געהייסן פריץ. ביי אים אין שטוב איז
געווען די חתונה, פון איידנהארן (גם קודם השם לא נשמע ברור)
און זיין פרוי און איך בין געווען ביי זיינע קדושין.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

זב

מיט פראפעסאר הופמאן האב איך ווידער אריינגעזאגט
אז ער זאל די ברכה רעדן. אבאא

הרצוג אבער עגנון האלט אים פאר נישט קיין ערליכן מאן.
א משונעדיקע זאך מיט אים.

ווייַנבערג א משונעדיקער, שווערער מענטש.

הרצוג אבער ער איז א אאאאשאאאא גאונישער מענטש.
זיין שרייבן איז גוואלדיק.

ווייַנבערג א סטיל האט ער א גוטן. א אויסערגעוויינליכן סטיל,
אבער נישט מער.

הרצוג מען נעמט אים אן היינט פאר א גרויסן שרייבער.

ווייַנבערג יא. אין ארץ ישראל.

הרצוג אין דער וועלט אויך.

ווייַנבערג ער איז א ....

הרצוג אויך אין מחשבה.

ווייַנבערג די גאנצע ביכער זיינע באציען זיך צו די גאליצישע אידן.

הרצוג יא.

ווייַנבערג אין גאליציע איז ער געגאנגען אין חדר. אין גאליציע
האט ער גענומען לערנען גמרא. אוף געווארן א בר-מצווה.
און שפעטער האט ער זיך גענומען לערנען פרעמדע שפראכן.
א גאליצישער איד האט זיך פארליבט אין א מיידל. גייען ביכער
איבער דער מיידל. און דאס איז די גאנצע ליטעראטור זיינע.
די גאנצע ליטעראטור איז איבער גאליצישע אידן. אלעס גאליציע.
אבער ער אליין איז א ... מענטש, ער איז אליין נישט קיין
ממם.. אבער, ער פלעגט זיין בעליבט ביי פרומע אידן.

הרצוג אבער ער איז זיך נוהג במצוות מעשיות.

ווייַנבערג יא. ווען ער איז געווען אין בערלין, פלעגט ער
קומען ראש השנה און יום כיפור דאווענען. און איך האב אים
געוווסט. ער פלעגט אמאל קומען צו מיר, איך זאל אים העלפן.

הרצוג איז ער נישט געווען קיין פרומער אין בערלין?

ווייַנבערג ניין.

זב

מען

הרצוג אאא האט דערציילט א אינטערעסאנטע מעשה וועגן זיין חתונה.

א...אנצוג.

ויינברג יא. מיטן רב. ער איז געקומען מיט xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx, צו דער חופה. האב איך געזאגט אז איך וועל נישט מאכן קיין חופה xxxxx וקידושין ביז דו וועסט נישט גיין צוריק און זיך אנטאן דעם שבת אנצוג. איך וועל דיר נישט צולאזן צו דער חופה מיט אזא אנצוג. זאגט ער: ער קען נישט. ער האט אזוי באשלאסן. זאג איך: איך האב באשלאסן אז איך וועל נישט געבן קיין קדושין. איך נישט. האב איך געטראכט: ווער וועט זיגן? איז זי צוגעקומען צו מיר, די כלה, און געזאגט צו מיר: הער רבינער,(xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx איך האב אים קענען געלערנט אין דעם אנצוג. איז איך האב אים געבעטן אז אין דעם אנצוג, וואס מיר ביידע האבן זיך קענען געלערנט, זאל ער גיין צו דער חופה.

האב איך נישט געקענט אפזאגן.

הרצוג אבער נישט געווען קיין פרומער יענעם מאל?

ויינברג ער איז נישט געווען קיין פרומער. איך ווייס נישט צו ער האט געגעסן כשר אפילו.

הרצוג אבער לעצטנס איז ער געווארן א בעל תשובה.

ויינברג איך רופט אים בעל תשובה! ביי אייך איז ער א בעל תשובה, און ביי אייך איז שזר א בעל תשובה. זיי זענען ביידע נישט קיין בעלי-תשובה.

הרצוג און בן-צבי.

ויינברג עגנון איז א טיפער גאליציאנער. א טיפער. איך האלט אים נישט פאר קיין גרויסן בעל מחשבה. איך האלט אים נישט. אבער מיט א xxxxxxx מעשה'לע א שיינע. אז בן גוריון איז ארויסגעקומען מיט דער פראגע "מיהו יהודי", האט ער געשיקט אויך א בריוו צו מיר. האב איך אויך געענטפערט. איר האט געזעען מיין ענטפער?

הרצוג יא.

ויינברג בן גוריון האט געזאגט אז מיינע איז די בעסטע. ער האט געהאט ???? פון עגנון אויך א אנטווארט. אבער עס איז דא א שיינע מעשה'לע. פון גאליצישן לעבן. עס איז געווען זייער רייך. א רייכעס לעבן געווען אין גאליציע.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

סרט 2 צד אדום

זב

איז די מעשה'לע אליין האב איך שוין פארגעסן. דער געדאנק איז אז איינער איז א פרנס בציבור, איז דארף ער נישט, אזוי סארטירן, מוז ער זיין אביסל איבערפלעכליך. דאס איז די מעשה'לע. וואס האט ער געזוכט, בן גוריון? ענטווארטן קעגן די פרומע אידן. אבער ער האט געמאכט א גוטע קאריערע. אים האט שוין גרויס געמאכט. שוין האט אים געלאזט איבערזעצן זיינע ווערקן. פלעגט קומען מאיר גראדע, (??) געלאזט איבערזעצן אין א גוטע דייטש און האט עס פארקויפט מאסן-וייס, ביז ער איז געווארן פאפולער. ווען ער איז געווארן פאפולער, אא ביי גוים און ממילא ביי אידן.

ער איז געווען שטארק באפריינדעט מיט זלמן שניאור. זלמן שניאור פלעגט קומען צו מיר יעדן אוונט. פלעגן מיר גיין אא שפאצירן. איז זלמן שניאור געקומען צו מיר, אז איך זאל נישט לאזן מאכן קיין תנאים. וואס האט ער געזאגט? אזוי איז פאזיטיוו, אז עגנון איז א [illegible] מחוסר-כח גברא. אז ער ווייס עס געניי.

<u>הרצוג</u> עס איז נישט אמת. ער האט א קינד.

<u>ויינברג</u> בוודאי נישט אמת. און ער האט מיר דערציילט אז די פאליציי האט זיך שוין מיט אים אינטערעסירט, ווייל ער האט זיך דארטן געשפילט מיט גוישע מיידעלאך. שניאור האט מיר אאא געזאגט. האב איך אים געזאגט: איך וויל נישט וויסן פון אזעלכע זאכן. עס גייט מיר נישט אן. איך ווייס נישט. איך בין נישט קיין פאליציי-שעף. איר דארפט מיר גאר אזעלכע זאכן נישט דערציילן. בא מיר איז ער א מענטש ווי אלע מענטשן, און ער און זי, זיי זענען ביידע געקומען צו מיר און האבן מיר געזאגט, זיי האבן מיר באזוכט, שבת, אז די נעקסטע וואך וועט זיין ביי זיי חתונה, אז איך זאל זיין דערביי. און אויב דו מיינסט אז ער איז מחוסר כח גברא, גיי דערציילן, נישט מיר. איך בין נישט קיין שליח אויף אזעלכע זאכן. איך מיש זיך נישט.

אירע עלטערן זענען נישט געווען צו דער חתונה. דער פאטער איז געווען אומצופרידן. נעמען די מיידל און חתונה מיט א ארעמען גאליציאנער לערער. ער איז געווען א לערער אין בערלין. און ער האט געגעבן שטונדן און האט גענומען א מארק פאר א שטונדע. דעם פאטער איז ער נישט געווען צום הארצן.

איז איך האב נישט געוואלט אפילו אננעמען, ווייל איך האב געהאט קאנדידירט צום רבינער סעמינאר. און ... מאס (שם הורי אשתו של עגנון) איז געווען א מיטגליד פון קוראטאריום רבינער סעמינאר. דער רבינער סעמינאר האט געהאט אין קוראטאריום פון די רייכסטע, פון די חשובסטע מענטשן אין דייטשלאנד. און מאס איז געווען א זייער א חשובער , אנגעזעענער איד. און ער איז געווען א מיטגליד. אזוי ווי איך האב געוווסט אפ ער וועט נישט קומען צו דער חופה, אז ער איז אומצופרידן, האב איך נישט געוואלט אז די מעשה זאל פארדארבן א חשובן קוראטאריום מיטגליד. האב איך געפרעגט דעם עגנון: פארוואס גייט איר נישט צום פראפעסאר הופמאן. פראפעסאר הופמאן איז דאך א מחותן. א מחותן פון מאס. אלכסנדר מאס איז דאך א איידים פון אים. זאגט ער: הופמאן וויל נישט. זאג איך: אז הופמאן וויל נישט, פארוואס ווילט איר אז איך זאל טאן?

בקיצור, ער האט ספעציעלע טעמים. מען האט זיך אנגעפרעגט הופמאנען און הופמאן האט געזאגט אז איר זאלט גיין. מען איז נישט מחוייב צו פרעגן דעם פאטער. אז זי וויל דעם שידוך, מעגט איר גיין. איך גיי נישט, איך בין א אפיציעלער רבינער און א רבינער טאר נישט מסדר קדושין זיין אן פאפירן. און ער האט נישט קיין פאפירן.

האב איך געזאגט: אויב אזוי, אז איר זאגט, וועל איך גיין אבער בתנאי אז איר זאלט קומען צו דער חופה און איר זאלט זאגן די ברכה. האט ער מיר צוגעזאגט. און ער האט געהאלטן ווארט. א צייט שפעטער בין איך געווען אין א באדע ארט, אנסברוק'. א קורארט. איז דארטן געווען .... בין איך געפוען אין צימער. קומט ער אריין צו מיר אין צימער אז ... וויל מיר באזוכן. זאל ער קומען – האב איך געזאגט. האב איך געטראכט: מסתמא וויל ער מיר אויסריידן, פארוואס האב איך מסדר קידושין געווען. איז ער אריינגעקומען און האב איך פארבערייטעט, טאמער וועט ער מיר אויסרעדן וועל איך אים געבן די פארציע, אז ער האט מיר נישט צו זאגן. בקיצור, ער איז אריינגעקומען. האב איך אים

געבעטן זיצן. איז ער געזעסן. זאגט ער: איך וויל
???
מיט אייך רעדן איבער די טרוים. זאג איך אים: וואס
???
האט איר מיט מיר צו שפרעכן איבער דעם טרוים?
זאג איך פארוואס? זאגט ער: איך בין שוין צופרידן.
איך האב געהערט אז ער איז א יאט, און אזוי אז איר
האט מסדר געווען, קומט אייך א מתנה (מכנה זאת בשם אחר).
האט ער מיר ארויסגעלייגט א בינטל געלט. א סך געלט.
האב איך געזאגט אז איך נעם נישט קיין געלט. איך
האב עס געטאן אלס פריינדשאפט . איך בין מיט דעם עגנון
זייער באפריינדעט , האב איך עס געטאן אלס פריינדשאפט.
איך נעם נישט.

אז איך נעם נישט, האט ער גענומען צוריק. נאכער איז
געווען די זיצונג פון דעם רבינער סעמינאר קוראטאריום,
האט ער עס דערציילט, אז ער האט מיר איינגעבאטן געלט
און אז איך האב נישט געוואלט נעמען.

<u>הרצוג</u> זייער אינטערעסאנט. איך וועל דאס אמאל פארשרייבן.
דער רב האט געקענט דעם רב משורר(<u>לא ברור השם</u>)

<u>ווייננברג</u> ניין. איך האב אים נישט געקענט.
???
<u>הרצוג</u> איך האט געקענט דעם הרב קלעמעס, מרדכי דעם רב
האט אער געקענט?

<u>ווייננברג</u> אויך נישט.

<u>הרצוג</u> ער האט מיר דערציילט. ער איז געווען אויף דער לוויה
מיטן רב... אאאאאא ביי א לוויה, האט צער רב משורר (??)
געלערנט די גאנצע צייט, אויפן בית הקברות. האט ער
אאאאט געזאגט אז מען טאר נישט על פי דין צו לייגן ראש,
האט ער געזאגט: ניין, דער פשט איז - לעבעדיקער הייט
- איז היינט טאר מען נישט, ...

<u>ווייננברג</u> איך האב געהאט אמאל מיט אים מחלוקת. די
מחלוקת שרייב איך ארום אין מיין דריטן באנד. דארט
קומט פאר די מעשה.

<u>הרצוג</u> וויפל איז געווען אין דייטשלאנד, איידער היטלער
איז ארויף, די לעצטע פאר יארן, וויפל פראצענט איז
געווען רעליגיעזע אידן, ארטאדאקסישע אידן?

<u>ווייגבערג</u> איך קען נישט וויסן, אבער עס איז געווען א היבשע צאל.

<u>הרצוג</u> מען האט מיר געזאגט אז א יאר פאר היטלער איז געווען 70 פראצענט נשואי תערובת. איז עס ריכטיק?

<u>וויינבערג</u> איך קען נישט וויסן. אויף פראצענטן ווייס איך נישט.

<u>הרצוג</u> מיט קריסטן חתונה געהאט, 70 פראצענט? די לעצטע יארן, פון דייטשע אידן?

<u>וויינבערג</u> איך ווייס נישט. איך האב עס דאן אויך נישט געוווסט.

<u>הרצוג</u> דער רב האט געקענט ~~[illegible]~~ וואלפבערג?

<u>וויינבערג</u> זייער גוט. ער איז געווען מיינער א תלמיד. געלערנט ביי מיר גמרא אמאל.

<u>הרצוג</u> אבער נישט קיין תלמיד חכם?

<u>וויינבערג</u> נישט קיין תלמיד חכם. ער האט שוואך געלערנט. ער האט נישט געהאט קיין מוח פאר דעם. ער האט נישט געהאט קיין מוח. איך בין אמאל געווען מיט וואלפבערגן צוקריגט.

<u>הרצוג</u> דער רבינער רב איז געווען א תלמיד חכם צו נישט?

<u>וויינבערג</u> ניין.

<u>הרצוג</u> אבער א גרויסער מענטש.

<u>וויינבערג</u> יא. א מוח. א בעל מחשבה.

<u>הרצוג</u> א גרויסער מענטש. איר האט געלייענט זיינע זאכן?

<u>וויינבערג</u> ער איז געווען א בעל מחשבה. אבער ער איז נישט געווען קיין למדן.

<u>הרצוג</u> ער האט נישט געלערנט אין קיין ישיבה.

<u>וויינבערג</u> ער איז נישט געווען קיין למדן.

<u>הרצוג</u> דער רב האט געקענט דעם ראזענצווייג?

<u>וויינבערג</u> ניין. עד היום טוט מיר לייד. איך בין געווען אין דיסל...; האט ער געשיקט צו מיר שליחים. אז איך זאל קומען אין פראנקפורט און אים באזוכן.

<u>הרצוג</u> מיר דוכט זיך אז ער איז געווען דעם גדול שבכולם,

אין דער מחשבה. איך האלט זייער גוואלדיק פון אים. איך
האלט אז ער איז אריין זייער טיף אין דער אידישער אמונה,
דער ראזענצווייג.

וויינברג ער איז געווען זייער רעליגיעז.

הרצוג אבער ער איז טיף אריין. ער איז נישט צוגעקומען צו דער
הלכה, געווען גוואלדיק טיף.

וויינברג ער איז געווען זייער טיף? ער איז געווען א פילאסאף.
א אמתער פילאסאף. און ער איז געווען א גרויסער פאעט.
זייך גדלות זעט מען אין זיינע בריוו. איך באזיץ א בוך,
פון ראזענצווייגן, זיינע בריוו. אינטערעסאנטער ווי זיינע
ביכער. פון די זעט מען ארויס זיין פערזאן. ער איז געווען
א שיינער...., ווען ער איז געווען קראנק - ער איז דאך
געווען געליימט - פלעגט ער האבן א מנין פון לייטע, וואס
זענען געקומען יעדן שבת, פרייטאק צונאכט און שבת, און
דאוונען בציבור.

עס טוט מיר עד היום לייד, פארוואס האב איך נישט געהערט
צו זיין איינלאדונג. ביי מיר איז דאס געווען נארישע ליטווישע
גאווה. מיר האט נישט געפאסט צו גיין. איך האב געהאט א נאמען:
פינינטשעקער רב . עס איז געווען א נאמען. וועל איך גיין
צו א פרעמדן, צו ראזענצווייגן? עס האט מיר נישט געפאסט.
און נאכער האב איך ערפארן ווי גרויס דער מענטש איז. עס
איז געווען צו שפעט. ער איז שוין געווען געליימט און
מ'האט נישט געקענט מיט אים בכלל רעדן. עס טוט מיר עד היום לייד.

אין אמתן האב איך אמאל מיט אים געזעסן ביים סעמינאר, ביי כהן.
איך בין געווען א שטענדיקער הערער פון הערמאן כהן. הערמאן כהן
האט געהאלטן פארלייזונגען אין דער הויפט שולע וועגן ...
דאס אידנטום. און ער פלעגט אפהאלטן א סעמינאר אויך. זענען
מיר געווען צוזאמען, מיט פראנץ ראזענצווייגן. אבער
איך בין נישט געווארן מיט אים באקאנט.

הרצוג הערמאן כהן איז אויך געווען א גוואלדיקער מענטש.

וויינברג ער איז געווען א רעליגיעזער מענטש.

הרצוג ער איז געווארן א בעל תשובה.

וויינברג איך קען נישט פארטראגן דעם נאמען "בעל השרבה".
ער איז געווען פון נאטור. ער איז שטענדיק געווען רעליגיעז,

האט ער נישט געקענט ווערן א בעל תשובה.

<u>הרצוג</u> אבער ער האט נישט געהאט צו טאן מיט אידישקייט.

<u>ווינבערג</u> אבער ער האט גענומען אויף זיך דעם עול פון מצוות. ער איז געווארן קאנסעקווענט. איז דאס א בעל תשובה? ער האט געהאלטן אלע דינים. אפילו מצוות דרבנן פלעגט ער האלטן. מער ווי בובער.

<u>הרצוג</u> בובער - גארנישט. גארנישט געהאלטן.

<u>ווינבערג</u> בובער איז געווען א גאליציאנער. ער איז ~~בכלל~~ קרוב געווען א דענקער. ער צוזאמען מיט ראזענצווייג געווען זייער בדיבור. די איבערזעצונג איז א קלאסישע איבערזעצונג. איך האב אמאל געהערט פון פראפעסאר גרעסמאן. געווען אין דייטשלאנד א גרויסע פערזענליכקייט, גרעסמאן, א איד. האט ער געזאגט אז קיינער אין דייטשלאנד האט נישט אזא גוטן דייטשישן סטיל ווי מארטין בובער. דאס האב איך אליין געהערט.

<u>הרצוג</u> א משונהדיקע זאך, ווי עס איז אוועק א גאנצע וועלט. אויסגעמעקט געווארן א גאנצע וועלט.

<u>ווינבערג</u> דייטשלאנד איז געווען א מאדנע לאנד. געווען א גרויסע אידישע אינטעליגענץ. א גרויסע אינטעליגענץ. געווען א ארטאדאקסישע אינטעליגענץ און עס איז געווען א ליבעראלע אינטעליגענץ. און עס איז געווען א רעפארמיסטישע אינטעליגענץ. אבער הויך אינטעליגענץ. דער רעפארמער רבינער איז געווען א גרויסער לייענער. ער פלעגט קומען צו אונדז אין ביבליאטעק. איך פלעג זיך מיט אים אונטערהאלטן. עס איז געווען איין איינציקער רעפארמער געמיינדע. פלעגן זיי זונטאג מאכן אנשטאט שבת. און פרויען פלעגט מען אויפרופן צו תורה.

<u>הרצוג</u> אויף פרויען אויפרופן צו תורה זענען דא תשובות ביי די גאונים. ניין? מיר דוכט זיך אז עס זענען דא תשובות ביי די גאונים?

<u>ווינבערג</u> עס איז דא א גמרא אויף דעם. על פי דין מעג מען, נאר ... הציבור טאר מען נישט. א שאד וואס איז חרוב געווארן דאס דייטשע אידנטום. די גרעסטע אידישע פילאסאפן.

<u>הרצוג</u> בעצם, נאר דארטן זענען געווען אידישע פילאסאפן.

.... די גמרא סנהדרין, אז ... מער ווי ארץ ישראל.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

<u>ווייַנבערג</u> אויב בהרג ווערט נישט אריינגיין אין דער רעגירונג.

<u>הרצוג</u> עס איז נישט אזוי פשוט היינט.

איר געדענקט דעם הרב מימון?

<u>וויינברג</u> איך האב אים געקענט אויבערפלעכליך.

<u>הרצוג</u> ער איז געווען א נאווא... ער האט געהאט א גוואלדיקע בקיאות אין ספרים, אבער ער האט נישט געוווסט וואס לערנען איז. א אינטערעסאנטע זאך: ער איז דאך געווען א רב אין ירושלים, און נישט געוווסט וואס לערנען איז. א משונהדיקע זאך. ער האט אלץ געשריען אז מען זאל לערנען ווי דער ווילנער גאון האט געלערנט. עס רעד זיך אזוי פשוט.

האט ער דערציילט אמאל אז נאך א חתונה, ביינאכט, איז די גבירים האבן זיך געלייגט שלאפן, און די ארעמעלייט זיינען געווען אויף א גאנצע נאכט. האט מען געפרעגט: פארוואס שלאפט איר נישט? האבן זיי אים אין געזאגט: אין דערפרי, דער בעל עגלה ווערט נישט פארן אן די גבירים. אויב זיי מעגן שלאפן יעצט, ווערט מען זיי אויפוועקן. אבער ווען די ארעמעלייט ווערן שלאפן, ווערט מען פארן אן זיי. איר פארשטייט? קעגן דער רעגירונג. מזרחי מוז זיין אויף און מוז ווארטן.

<u>וויינברג</u>

(ארוחת צהרים, קטעי שיחה שלא נשמעים)

דער קירשנבלום האט געשריבן ארטיקלען.

<u>הרצוג</u> ער האט זייער א שיינעם סטיל אין העברעאיש. ער האט געשריבן שיין.

<u>וויינברג</u> יא. ער איז געווען א דרשן.

<u>הרצוג</u> בכלל, ביי אידן מאכט מען גרויסע גוזמות וועגן מענטשן. אפילו מזרח אירפא, מען פלעגט פארשטעלן אז גוואלדיקע גאונים גייען דארטן אין די גאסן. עס זענען געווען א פאר זייער גרויסע מענטשן, אבער א חוץ דאס איז עס נישט געווען אזוי. ריכטיק צו זיין? א גרויסע גוזמה. איר קענט בעלקין אין ניו-יארק?

<u>וויינברג</u> איך ווייס ווערן איר מיינט.

<u>הרצוג</u> האט ער מיר געזאגט, ער איז געווען א עילוי דווקא, האט ער מיר געזאגט - איך בין נישט געווען קיינמאל אין

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

זב

מזרח אירופא, אין יענע צייטן, אבער מען פלעגט דערציילן – עס פלעגן קומען רבנים, משולחים, און דערציילן וועגן די גאונים און עילוים. האט מען געמיינט אז אין יעדע שטאט וואלגערן זיך. זאגט ער: לא דובים ולא יער. עס זענען געווען איינצעלנע גרויסע מענטשן. אבער די גוזמות ביי אידן זענען שרעקליך.

<u>וויינברג</u>

ווען ער וואלט זיך קאנצענטרירט אין לערנען, וואלט ער געווען א גדול בתורה. מער באוואוסט בערימט איז געווען ר' חיים בריסקער.

<u>הרצוג</u> יא.

<u>וויינברג</u> מען האט אמאל גערעדט פון א דאקטאר אין מינסק, האט ער געזאגט ר' היימאן, ווען ער וואלט נישט געווען קיין אידן, וואלט'ער געווען א פראפעסאר. האט ער געזאגט: ווען ער וואלט נישט געווען קיין אידן, וואלט ער געווען א פעלטשער. אידן האבן אים געמאכט פאר א דאקטאר. ר' חיים איז געווען א קלוגער איד.

<u>[illegible]</u> פון וואנען קענט איר.....

<u>הרצוג</u> זייער גוט. אין דעם לעצטן בוך וועגן -,... דעם אידישן פאלק. ער שטעלט פאר די גאנצע אידישע היסטאריע. ווונדער שיין.

<u>וויינברג</u> זיינע ביכער זענען דאך איבערזעצט אין העברעאיש. "אמונה ביהדות".

<u>הרצוג</u> ער האט אויך געשריבן אין ענציקלאפידיא בריטאניקא. אלע זאכן וועגן אידישקייט דארטן זענען פון אים. ווונדער שיין. פאנא?(?) זאגט דא א מוראדיקע זאך: אחרי שדרך על כף... בכדי שיהיה בתכלית השפלות, ... כל גבולות שיתפשט עליה מכל צד, ימה וקדמה, צפונה כמו (לא נשמע ההמשך)

.האט מיר אויך אמאל געוויזן. איר האט געקענט ר' ראובן כץ?

<u>וויינברג</u> זייער גוט.

<u>הרצוג</u> ר' זלמן.... ווייסט איר? ער איז געווען בערך די זעלביקע יארן. האט ער געזאגט איין טאג צו ר' זלמן'ען:

ראובן איז א פיינער יונגערמאן. ראובעלע איז שוין געווען 80 יאר אלט, אבער ער פלעגט רעדן וועגן זיינע תלמידים אזוי ווי עס וואלט געווען היינט, אזוי ווי קינדער. ראובצלע – זאגט ער – איזגעווען א ווונדערבארער יונגערמאן, אזא שיינער יונגערמאן. זאג איך אים: פון וועמען רעד איר? זאגט ער: ער וויינט היינט אין פתח תקוה. איר קענט אים נישט? רובן?

<u>וויינברג</u>

מיר האט דערציילט ר' ברוך, א, ר' זלמן איז געווארן א רב פון סלוצק, ----

<u>הרצוג</u> איך האב באקומען מיט א פאר חדשים צוריק א מאמר פון שיקגא, וואס ער שרייבט וועגן שיקאגא.

<u>וויינברג</u>

ר' יענקל דוד האט איבערגענומען. ער האט נישט געהאט קיין סמיכות. האט ער געשריבן צום אפשטיין, א... ר/ב אז ער זאל אים געבן סמיכות. האט ער אים טעלעגראפיש געענטפערט: נאטירליך, זי בראוכן נישט. אבער איך בעפאלמעכטיג אז זי זענען א רבינער". דאס האט מיר דערציילט ר' ... ברוך. איך וואלט עס נישט געטאן.

<u>הרצוג</u> אבער אזא קאפ!

<u>וויינברג</u> איך וואלט אים נישט געגעבן. איך וואלט געווארט אז ער זאל קומען צו מיר און וואלט אים פריער געפרעגט.

<u>וויינברג</u>

ר' ברוך האט מיר געזאגט: איך וואלט אים נישט געגעבן.

<u>הרצוג</u> איר האט געקענט ר' ברוך בר?

<u>וויינברג</u> אויבערפלעכליך. געקענט נישט גוט.

<u>הרצוג</u> א גרונטער צדיק.

<u>וויינברג</u> א צדיק און א גאון.

<u>הרצוג</u> ר' חיים האט געזאגט אז ר' ברוך בער וועט נישט קריגן קיין... אויף דער קומענדיקער וועלט, ווייל ער טוט נישט קיין עבירות. ווייל ער האט מורא... קען זיין אז ער האט באקומען א פחד, אבער נישט פאר די עבירות.

ווייל ער האט נישט קיין מחילה פאר זיי. ער קען נישט באקומען קיין שכר.

<u>ווינבערג</u> דער קאצקער רבי האט געזאגט אז דער גיהנם, זיי האבן מער דעם שולחן ערוך אבער נישט ....

<u>הרצוג</u> איך האב געזעען זיין קבר. אין 1946 זענען מיר געפארן אין לאדז'. זענען מיר שפעטער געפארן פון לאדז אין ווארשע צוריק, און יענעם מאל איז געווען דער פאגראם, האבן מיר געהאט מיט זיך געווער, אידישע אפיצירן האבן מיר געהאט מיט געווער. אז מיר האבן דורכגעפארן די צאפישא, נישט וייט פון ווארשע, א שעה צייט פארן פון ווארשע, האט .. געזאגט אז איך זאל גיין אויפן קבר. זענען מיר אראפ פון אטא, ארויף אויף בית הקברות. נישט געווען קיין איד געבליבן, אין גאנץ שטעטל. קיין איין איינציקער איד איז נישט געבליבן. עס איז געווען פארנאכט,
איז נישט געווען
האבן מיר געזעען אויף בית הקברות א מצבה. האבן מיר געזוכט א צען מינוט. די מצבה איז געווען צובראכן. און עס איז געשטאנען אויף דערויף: פ"נ ייני ישראל, חתנו של... ער איז געווען דער איידים? ריכטיק?

<u>ווינבערג</u> בוודאי.

<u>הרצוג</u> זענען מיר געשטאנען דארטן א פאר מינוטן. האבן די גויים געזעען א רב מיט א בארד, האבן זיי זיך אנגעהויבן צוזאמענקלייבן פון דער גאנצער געגנט. האבן מיר מורא געהאט. האבן מיר ארויסגענומען די געווער, געהאלטן אין די הענט דעם רעוואלווער, אין דער הויך, אז זיי זאלן זעען, און מיר זענען גלייך אוועקגעפארן.

ער האט געהאט א גוואלדיקע קאפ.

<u>ווינבערג</u> בכלל איז ער געווען א גאון אדיר. דער קאצקער איז געווען א משונעדיקער אידל. קלוג. איך האב אים היינט דערמאנט אין מיין דרשה. ויהי בכל עיר .... האט ער געטייטשט: גאט זאל נישט זיין ביי דיר פרעמד . גאט זאל זיין ביי דיר היימיש, און נישט פרעמד.

.... גאט שטייט דערביי. און גאט זאגט: איך בין דער גאט פון דיי טאטן אברהם, און איך בין דער גאט פון דיין טאטע יצחק, און איך ננננ. קעגן דיינע קינדער. האט ער געפרעגט: וואס בראכט דער גאט פארצושטעלן פאר יעקבן? גאט איז געווען ביי אים א גאסט? וואס האט זיך פארגעשטעלט?

איך בין נישט אאאאאא קיין נייער. דער גאט פון דיין טאטן און פון דיין זיידן. נאכער דערציילט ער: יעקב האט געזאגט: ... ממורא המקום הזה. ער האט מורא. זה שער שמים. זאגן די מפרשים: פארוואס האט ער עס געזאגט? ער האט געזעען מלאך אלקים, האט ער געזאגט: ממורא המקום הזה.

האב איך געזאגט: מען קען זאגן אנדערש. די גמרא זאגט אז יעקב איז פארביי געגאנגען אין א חלום האט ער געזאגט: אפשר..... זאג איך אז דאס איז א פשט ל"ממורא המקום הזה".

מען זאל נישט מיינען אז יעקב האט באקומען פחד ווייל ער האט געזעען א סולם און ער האט געזעען מלאך אלקים יורד. איז דאס א חלום. ער האט געזעען א חלום. און יעקב האט געזאגט "ממורא המקום הזה" - ער איז דאך געווען א וואנדערער - ער איז דא געווען און דארט געווען - א וואנדערער קלעפט נישט אין איין שטעלע. דא מיט איין מאל האט ער געזעען אז ער קלעפט. ער קען נישט אוועקגיין, ער וויל גיין צוריק. דאס איז די ערשטע שטופע פון רעליגעזיטעט, און דאר האט יעקב געזאגט: "ממורא המקום הזה". דאס איז דער בית אלקים, וזה שער שמים. דער טויער פון הימל, דער טויער צו רעליגעזיטעט, צו אמונה. דווקא דאס געפיל פירט צו אמונה.

ר' אלטער רא... פלעגט קומען יום כיפור מיטן אטא, און זאגן קדיש נאך זיין טאטן. זיין טאטע איז אויך געווען א פרייער. אין ראטאם (ראדאם?) איז ער געווען א באקאנטער אפיקורס. ער איז געווען א מיניסטער, אבעקאנטער אפיקורס. פלעגט דער זון קומען מיט א אטא זאגן קדיש. ארנדזערע פוילישע אידן פלעגן אפלאכן פון אים. געזעען א איד? יום כיפור קומט ער מיט א אטא און גייט זאגן קדיש? האב איך געזאגט אז מען דארף נישט לאכן. דאס איז א נאטירליכער געפיל, פיל שטארקער ווי אלע אנדערע חלומות.

רבונו-של-עולם
יעקב האט געזעען מלאך אלקים, האט אאאאאאאא געזאגט: נישט דאס איז דער עיקר. דער עיקר איז נישט די חלומות. דער עיקר איז אז גאט איז פון דיין טאטע, און דער גאט איז פון דיין זיידן, און אין דעם זכות וועלן דיינע קינדער געבן. און שפעטער האט יעקב געזאגט: ממורא המקום הזה. דאס איז דער בית אלקים. וזה שער השמים. דורך אאאאאאאאאא..... קומט מען צו רעליגעזיטעט. מ'זאל אין דעם נישט מזלזל זיין, ווייל דאס איז א שטארקער מעכטיקער געפיל.

<u>הרצוג</u> וואס דער רב זאגט איז זייער ביכטיק. איך וייס אינאמעריקא, בשעת איך האב געזאגט קדיש, פלעג איך ארומפארן אין אמעריקא, האב איך באזוכט אסך שולן. אין געוויסע פלעצער איז געווען זייער שווער צו קריגן א מנין, אבער איך פלעג מעלדן פריער. האב איך געפונען דארטן אידן וואס פלעגן קומען דאגן קדיש, וואס איך ווייס נישט צו זיי פאסט אין יום כיפור. און דער רב האט ריכטיק געזאגט: מען קען נישט מזלזל זיין. עס איז א גרויסע זאך. אמאל האב איך געפארן אויף אן עראפלאן מיט שזר, אייער גוטער פריינד.

<u>ווייגבערג</u> איר זאלט נישט לאכן דערפון. טאקע אזוי. איך האב אים זייער ליב. שזר'ן, נאר איך האלטן נישט פון זיינע ....

<u>הרצוג</u> בין איך געפארן מיט אים אין אן עראפלאן. בין איך ארויסגעפארן אין דערפרי פון ארץ ישראל און מנחה האב איך נישט געהאט א מנין. איך בין אנגעקומען אין פאריס, האב איך געזאגט שזר'ן אז איך וויל נישט פארלירן דעם קדיש פון מנחה, ער זאל מיר שאפן אמנין. איז ער געלאפן אין פלוגצויג און צוזאמען געקליבן א מנין אידן. און איך האב געזאט אז מיר איז נישט איינגענעם פאר זיך צו בעטן. אבער איר זאלט זיי בעטן. זענען מיר געשטאנען א מנין אידן און געדאוונט אין א ווינקל, און מיר זענען ווייטער געפארן.

<u>ווייגבערג</u> דאס קען ער מאכן..

<u>הרצוג</u> מיר זענען אנגעקומען אין ניו יארק, איז שוין געווען נאכט. בין איך ארומגעפארן מיט די מענטשן פון קאנסולאט, זיי זענען געקומען מיר אנטקעגן, א צוויי שעה צו זוכן א מנין. אין גאנצן געגנט דארטן, פון קאנסולאט. אלעס איז געווען פארשלאסן. 7 אזייגער אין אוונט. געווען ווינטער. שוין געווען נאך מעריב. האב איך נישט געקענט געפינען קיין מנין אויף מעריב. בין איך אוועקגעפארן אין וויליאמסבערג, איז דארטן געווען איין פלאץ ווו עס איז געווען א מנין: ביי סאטמאר'ען, ביי סאטמאר רבין, אין דער ישיבה זיינע, אבער איך האב מורא געהאט איך וועל ארייגגיין, און זיי וועלן וויסן אז איך בין פון ישראל, איז א מעשה פון פיקוח נפש... א ישראלדיקער מיניסטער גייט ארייז ביי זיי דאווענען... האב איך געזאגט די מענטשן פון קאנסולאט אז זיי זאלן ווארטן אין דרויסן און אויב זיי וועלן הערן א גערואלד, זאלן זיי גלייך ארייגקומען.... בין איך ארייז. מען

זב

האט מיר אנגעקוקט משונהדיק, אבער זיי האבן נישט
געוווסט, די חבר'ע, ווער איך בין. האב איך זיך אוועקגעשטעלט,
איך האב נישט געוואלט דאווענען פארן עמוד, ווייל דאווענען
פארן עמוד , וואלטן זיי אנגעהויבן פרעגן קושיות...
האב איך געוואַרט. געדאוונט מעריב מיט זיי און געזאגט
קדיש. און איך בין ארויס בשלום...

ווינבערג מען דארף בענטשן גומל...

- סוף סרט 2 , צד אדום-

 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]...

[illegible]

[illegible]...

[illegible]...

[illegible]